

Tabor

Skromen, a globokega premišljevanja vreden je ta spomenik v Kočevskem Rogu našim pobitim slovenskim domobrancem, ki so svoja življenja darovali za Boga - Narod - Domovino.

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov
TABOR je last in vestnik Tabora SPB. — Mnenja Tabora SPB
predstavljajo članki, ki so podpisani od Glavnega odbora.

Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič
Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo
lic. Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

TABOR is the voice of the Confederation of the United Slovene
Anticommunists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los
Anticomunistas Eslovenos Unidos.

Director: Ing. Antonio Matičič,
Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.
Propietario: Lic. Ivan Korošec

Composición, diagramación y armado:

MALIVILKO - Telefax: (54-1) 362-7215

Impresión: Talleres Gráficos VILKO S. R. L., Estados Unidos 425
(1101) Buenos Aires, Argentina, Tel. 362-7215/1346

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual N° 219.314.

NAROČNINA: Argentina \$ 12.- Južna Amerika, Evropa
in Avstralija 12 dolarjev; ZDA in Kanada 18 dolarjev
(zračno paketi).

Letalska naročnina za vse države 20 dolarjev (US).

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte
na naslov: Inž. Anton Matičič, Río Colorado 1806
(1686) Hurlingham — Buenos Aires — Argentina
Tel. 665-6654.

**KO „TABOR“ PREBERETE,
POŠLJITE GA V DOMOVINO!**

Julio - Agosto 1992

Julij - Avgust 1992

ALAIN BESANÇON

Kaj danes pomeni biti proti komunizmu?

Vedno je primanjkovalo ljudi, ki bi bili sposobni komunizem radikalno sovražiti, hkrati pa to svojo držo racionalno utemeljevati. Veliko več je bilo tistih, ki so komunizem instinktivno imeli za nekaj slabega in grozljivega, in tistih, ki so se mu postavljali po robu zaradi svojih osebnih interesov. Toda vsi ti niso imeli potrebe presojeti komunizma zares natančno in v celoti. Zdi se, da morajo „zavestni“ antikomunisti danes (ko jih je še manj ko prej) spet pojasnjevati svojo držo, tako kot so morali že v letih 1921, 1941, 1956 itn. Rad bi navedel tri argumente njim v prid.

Antikomunizem je danes sestavni del političnega realizma. Že Baudelaire je dejal, da je največji hudičev uspeh takrat, če nas prepriča, da ga ni. Prav k tej metodi so se danes zatekli komunisti. Podrejanje pobožni želji „komunizma ni več, živimo v postkomunizmu“ je zelo opazno v deželah, ki se osvobajajo in še ne vedo docela, kaj naj s svojo svobodo počnejo. V resnici pa je komunistični imperij doživel leta 1990 le nekaj prask. Še danes ima svoje izpostave v Afriki in Aziji, v srednji Ameriki in vzhodni Evropi pa se je le malo umaknil. In čeprav se zdi, da je tu komunizem že med mrtvimi, so tukajšnji komunisti še zelo živahni in nikakor ne nameravajo iz rok spustiti vzvodov oblasti. V teh deželah odločitev še zdaleč ni padla. Če v eni še velja komunistična ustava, v drugi je še komunistična administracija in v tretji komunistična struktura oblasti, je to dokaz, da politični boj še ni pri kraju. Kdo drugi pa naj ga vodi, če ne izkušeni in izurjeni antikomunisti?

Pot iz komunizma mnogi primerjajo s prebujanjem iz grozljivih sanj.

Preteklost je kot bi bila ovita v pajčolan neresničnosti. Toda prav ta preteklost se je kljub temu zgodila, o njej priča množica neizpodbitnih zločinov. Res pa je, da ji grozi pozaba, in sicer iz dveh razlogov. Najprej je tu tista pobožna želja, po kateri že živimo v „postkomunizmu“. Vedemo se kot da komunizma nikoli ni bilo, o njegovih zločinih se molči (oziroma so v amnestiji) in kot da storilec ni več med nami. Ta pozaba opravičuje tudi tiste, ki bi morali komunistične zločine pravočasno odkriti in obsoditi, pa tega niso storili. V mislih imam predvsem molk katoliške Cerkve od 2. vatikanskega koncila naprej in pa kvaziznanost raznih strokovnjakov za komunizem iz vrst evropskega in ameriškega establishmenta. Ta amnestija je v nekem čudnem protislovju s siceršnjo izredno občutljivostjo za vse, kar le malo diši po nacizmu. Če sta nacizem in komunizem izprijena dvojčka našega stoletja, kakšen smisel potem ima zasledovanje starčkov, ki se še komaj držijo nad grobom, ob hkratnem dopuščanju svobode in mirnega življenja krvnikom, katerih žrtve se niti niso dodobra ohladile? Ta dvoličnost uvaja krivico prav v temelje družbe, ki jo poskušamo zopet graditi. Govorance o odpuščanju so tolstojvska karikatura krščanstva. Če namreč v tej religiji ločimo milost od pravice, dobimo krivico in uničimo milost.

Antikomunizem je tudi boj za resnico. Skrivno metafizično ime za komunizem je laž — vsa slava Solženicinu, ker si je upal to javno povedati. Komunisti na Poljskem, v Romuniji in v Sovjetski zvezi danes na glas govorijo o svojem antikomunizmu. Lažejo. Obnašajo se torej kot pravi komunisti. Prodreti v globino njihove duše ni mogoče, toda pri mnogih od teh antikomunističnih komunistov se da zaslutiti nespremenjeno staro razdelitev na „mi“ in „oni“ in črno-belo, hujskaško sovraštvo do tistih, ki „niso z nami“. Slutimo lahko tudi koristoljubno dojemanje resnice, kar torej vključuje še prezir do resnice. Obsojanje „perestrojkovskih“ laži in oznanjanje ljubezi do resnice zaradi resnice je torej drža, katere se nobenemu antikomunistu ni treba sramovati. Prav obratno, danes mu dajejo določeno filozofsko dostojanstvo.

Tretji dan, Ljubljana, april 1992

Hlapci, zbudite se!

Slovenci in Slovenke, tisočletni hlapci in dekle, prebudite se! Ta misel me nenehno spremlja, ko berem časopise, posebno pisma bralcev. Popolnoma se strinjam s pisanjem ge. Marije Novak v Slovenscu, 20. 5. 1992.

Naši otroci so nezaposleni, zaposlovali bomo južnjake, jim dajali stanovanja, njihove ženske bodo še naprej poležavale, medtem ko jim naši vrtci večinoma brezplačno pazijo otroke in jim brezplačno delijo malice in

kosila — mi pa delajmo, delajmo!

Da bomo na volitvah volili Zmaga Jelinciča, je zdaj že jasno kot beli dan. Bog mu daj zdravje, on ima še edini kaj pameti v glavi.

Pravimo, da se gremo nekakšno demokracijo. Meni se zdi, da smo spet tam kot nekoč. Drnovšek, Ribičič, Žakelj, Smole, Pučnik, Rupel, Školč in preostala kompanija so pa gospodje. Samo ta razlika je. Manjkata še Josip in Jovanka pa Dolanc in spet smo kompletni. Ta komunistična vlada nas bo spet zapeljala v Jugoslavijo. Srbi so izdelali premeten načrt: jugoviče v Slovenijo, prebivalstvo čim bolj mešati kot vsa povojna leta. Rezultat bo kmalu tu.

Slovenci, uprimo se!

Marina Jerman, Koper

CIRIL ZAJEC

Potrebno je preživeti...!

Mali slovenski narod je prvič v svoji zgodovini doživel, da se je postavil na lastne noge. Rekel je: „Na svoji zemlji, svoj gospodar in nikomer hlapec!“ Na to smo ponosni in se veselimo tudi mi, ki sedaj živimo v tujini.

Toda zelo nas boli in sramoti, da mlada država gradi svojo bodočnost na krvi nedolžnih otrok, ko daje v ustavo nož, da tako likvidira bodoči slovenski rod, ki bi želel in moral polniti košček našega slovenskega raja.

Na bodočnost našega naroda in države, se kliče vnebovpijoče prekletstvo in to vse dotlej, dokler bo v njej famozni 55. člen, katerega obsoja vsa zdrava svetovna javnost. Končno nič čudnega. Pregledati je potrebno samo relief na pročelju slovenskega parlamenta, pa boš videl, kakšni možje v njem sedijo in nas vodijo.

Med vojno in po njej je bila likvidirana naša slovenska inteligenca. Prva slovenska vojska je našla svoje počivališče v Kočevskem Rogu in drugih njej podobnih jamah in grobiščih. Ostala so samo božanstva: Lenin, Stalin in Tito, dokler se niso končno spremenila v malike.

Da bi se lažje spominjali teh črnih dni naše zgodovine, so naši marljivi poslanci poskrbeli za praznik „OF“ v večni spomin na dni strahu, terorja in sramote. Namesto, da bi OF bila rešiteljica izmučenega naroda, je z njim polnila naša brezna, uničevala našo bogato kulturno dediščino in postavljala na njeno mesto heroje krvavih rok.

PREDLAGAM! DA SE NA DAN „OF“ PO VSEH NAŠIH CERKVAH OPRAVLJA CELODNEVNO ČEŠČENJE V ZADOŠČEVANJE IN BLAGOSLOV V NOVI DRŽAVI.

Bivši tovariši in njihovi potomci bi zopet želeli pod „triglavsko trobojko“ obnoviti nam dobro poznani raj. Za dosego ne izbiraj sredstev. LAŽI, KLEVETAJ, OBREKUJ, ŠTRAJKAJ! Nekaj se bo že prijelo. Važno je, da ne pride na površje „KLERIKALIZEM“. Vendar je samo on ohranjal in ohranil

samobitnost našega naroda in mu iskreno želel preživetje rdečih dni. Ko bi tovarštvo vladalo še 45 let, bi se naša lepa Slovenija spremenila v severno deželo južnih bratov.

Prepričan sem, da bo naš narod preživel kljub zloglasnemu začasnemu 55. členu. Poštene slovenske matere bodo še naprej velikodušno poklanjale svoji domovini nove člane in vojake, ki jo bodo branili.

Bog nam daj poštenih in modrih voditeljev, ki ne bodo iskali samo svoje slave in prestiža, temveč dobro vseh, ki živijo v naši slovenski samostojni državi.

Op. ur.: Ciril Zajec, brat Milana Zajca, je salezijanski duhovnik, misijonar v Beogradu. Gornji dopis je poslal reviji „Družina“ v Slovenijo, pa ga niso hoteli objaviti, češ da je preveč političnega značaja.

Pričevanje o pobojih

Dne 16. decembra 1991 se je oglasil g. L. J., ki je želel dopolniti poročilo Komisije za raziskavo poveljnih množičnih pobojev.

L. J. je bil borec XV. divizije, ki je po osvoboditvi Ljubljane prišla v Kamnik in okolico. Enota, v kateri je bil L. J. je zajela 200 ustašev v novih črnih oblekah in obutvi ter jih zastražila na travniku poleg gasilskega doma v Šmartnem. Po sporočilu, da morajo vse ujetnike ustreliti, so iskali prostovoljce med borci. Med njimi so prve vprašali borce-Ukrajince, ki so streljanje odklonili, prijavili pa so se nekateri, njemu danes po imenu neznani borci, med njimi mlad fant s Primorske. Sam je bil v noči od 10. na 11. na straži in pri streljanju ni sodeloval.

Ujete ustaše so ustrelili blizu Šmartnega (Jevnik pri vasi Sidol) v gozdu ob poti in potoku. Ubiti so ležali v jarku oziroma grabnu. Vojakom, med njimi tudi njemu, so ukazali, da morajo mrtve ustaše politično z bencinom in zažgati, kar so tudi storili. Sam je bil pri tem rahlo ožgan po obrazu, zato so ga v Domžalah obvezali in poslali nazaj v Kamnik.

V Kamniku je 11. maja stražil, skupaj z drugimi, veliko skupino okrog 800 četnikov, ki so zaslutili, da jim pripravljajo tragičen konec. Med njimi se spominja starejšega moža, ki je prosil in dokazoval, da je nedolžen, da je bil prisilno mobiliziran in da ima sinove v partizanih, oziroma JA. Moža so nato izločili iz kolone, njegova usoda pa mu ni znana.

Četnike, po njegovem spominu, samo moške, so od 11. maja s tovornjaki vozili v Kamniško Bistrico. Kje so jih streljali, mu ni znano, ve pa, da so nekateri uspeli skočiti s tovornjakov in zbežati ob Bistrici proti Kamniku.

L. J. je pripravljen še naprej sodelovati pri pojasnjevanju dogodkov ob koncu 2. svetovne vojne in pomagati, da bi Komisija za raziskavo poveljnih množičnih pobojev prišla do čimbolj točnih podatkov.

Zapisal
Branko Božić

Lojze Dejak — 65-letnik

V Taboru beremo obvestila za dosežene jubileje poznanih ali prijateljev ob petdesetih, šestdesetih ali višjih obletnicah. Pri tem smo pa vse do danes spregledali, pa čeprav ne poponoma pozabili, Lojzeta Dejaka. Da pa se mu popravi storjena krivica, smo se danes odločili, da mu poplačamo naš dolg, pa čeprav brez obresti.

Lojze se je rodil leta 1927 v vasi Dolenje Laze pri Ribnici kot četrty otrok izmed petih v Dejakovi družini; prav na pobočju Male gore, kjer na najvišji točki kraljuje majhna cerkev, posvečena sveti Ani. Od tu je krasen razgled: na eno stran vsa Ribniška dolina, na drugo stran pa pretežni del Suhe krajine.

Lojzeta sem srečal in spoznal po zelo čudnem naključju in sva skupaj preživela velike težave vse do časa, ko smo srečno prekoračili mejo v Avstrijo. Lojzetova velikodušnost in iskrenost me je navezala nanj in sem prepričan, da je vreden mojega spoštovanja. Bila sva si kot brata — Lojze pa trdi, da sem mu bil kakor očetov namestnik. Očeta je ugrabila smrt v letih, ko bi ga družina najbolj potrebovala.

Ko smo bili v Avstriji izpuščeni iz preiskovalnih zaporov zaradi nezakonitega prestopa meje, smo se podali na delo v temne gozdove, kjer smo si s težkim delom zaslužili vsakdanji kruh. Ko smo bili obveščeni, da so naše prošnje za sprejetje v begunsko taborišče odobrene, smo jo kar hitro drug za drugim pobrisali v civilizacijo. Lojze si je našel delo (službo) v samem taborišču kot policaj in v tej službi je ostal vse do svojega odhoda v Kanado. Obvezna sezona na žitnih poljih province Saskačevana, mu je bila poleg težkega dela tudi nočna šola za angleščino. Od tu ga je pot pripeljala v toplejše kraje Kanade in ga ustavila v samem mestu Toronto. Delo v tedaj tako imenitni čokoladni tovarni je bilo bolj slabo plačano, zato si je Lojze našel nekaj bolj primerne in z boljšo plačo. Srečal se je z že malo poznanim dekletom (begunko) Anico Obreza in kar na hitro sta se znašla pred oltarjem in si obljubila zakonsko zvestobo. Z marljivostjo in požrtvovanjem sta si Lojze in Anica zgradila lastni dom in družino. Trije sinovi, ki so že davno poleteli iz rojstnega gnezda, hodijo po stopinjah svojih roditeljev in ustvarjajo svoje domove in družine. Lojze in Anica! Vso čast, ki sta si jo zaslužila za krščansko vzgojo otrok, jo vama danes vračajo z velikim spoštovanjem.

Lojzeta in Anico vsako leto srečujemo tam pri božjepotni cerkvi v

Midlandu, kakor tudi ob prilikah spominskih proslav na Genevi pri Clevelandu za pomorjene slovenske domobrance. Srečamo ju lepo nasmejana ob priliki banketa domobranskih veteranov v cerkveni dvorani v Torontu. Celo omizje je zasedeno z bližnjimi in daljnimi sorodniki in prijatelji.

Lojze za ta Tvoj jubilej, sem prepričan, se nam pridružujejo Tvoji bratje in sestra: Nace z družino v Torontu, France, rešenec iz roškega brezna, z družino v Clevelandu, Tone z družino v Sloveniji in sestra Angelca Sebanc z družino v Kichnerju, Kanada.

Še na mnoga leta, Lojze! Pri dobrem zdravju, Ti vsi prav iz srca želimo in tako nas Bog usliši!

F. Kozina

V tem letu oziroma v teh mesecih obhajajo svoje obletnice nam poznani prijatelji - soborci:

V Argentini

Amon Marjan — 60 let

Kocjancič Janez — 70 let

Eiletz Božo — 70 let

Rev. Avgustin Albin — 80 let

V Milwaukee, USA, pa naslednji

Bambič Ivan — 70 let

Kotar Rudi — 80 let

Rifelj Janez — 80 let

Vsem imenovanim, pa tudi vsem neimenovanim, želimo še mnogo — mnogo zdravih in srečnih let!

Soborci

Borci — Rojaki!

V nedeljo, 6. septembra 1992, bo
v Slovenski hiši na Ramón Falconu 4158

sveta maša in slovesna komemoracija

ob obletnici mučeniške in junaške smrti
generala Leona Rupnika

Tabor DSPB

Dne 12. julija 1992 je obiskal Rožmanov dom *prof. Lojze Peterle skupaj z dr. Andrejem Capudrom s soprogo*. Poročilo o obisku bo v naslednji številki „Tabora“.

Po 47 letih

Prav te dni poteka 47 let, odkar so padali v roška brezna postreljeni slovenski domobranci, najbolj zavedni slovenski narodnjaki. 47 let je že, odkar se spominjamo njihove borbe za življenje slovenskega naroda in njihovega pokola od strani slovenskih množičnih morilcev.

Ko je v zadnjih letih obseg teh zločinov postal tudi v Sloveniji splošno znan, smo upali, da bo uradna Slovenija odgovorila na to tako, kot se spodobi kulturnemu narodu. Toda ta slovenska protikultura vztraja pri poveličevanju slovenske narodnoosvobodilne borbe in njenih nosilcev, duhovnih in fizičnih množičnih morilcev.

Letne žalne slovesnosti so vedno izražale boleost preživelih domačih, ki so v Kočevskem Rogu in Teharjah izgubili očeta, moža, brata ali sina, pa tudi bolečino preživelih domobrancev ob izgubi zvestega soborca in prijatelja. Poleg tega pa so te slovesnosti večkrat imele še poseben namen, ki se je menjal z razmerami v domovini.

Prvih 40 let so žalne slovesnosti izpričevale, da so se pokoli od strani NOB borcev v resnici izvršili. Saj je pokole narodnoosvobodilna oblast v Sloveniji skušala prikrivati v nedogled. Pri tem je slovenska oblast dobivala tudi brezpogojno podporo od njenih zunanjih morilskih zaveznikov, ker so se ti zavedali svoje lastne krivde. Vseh 40 let v domovini uradno ni bilo ne duha ne sluha o teh pokolih. Ljudem morišča niso bila dostopna ali pa so bila tako zakamuflirana, da bi vsako podrobnejše raziskovanje povzročilo samo težak zapor tistemu, ki bi se kaj takega upal.

Pred nekaj leti pa so raziskovanja grofa Tolstaja spravila v tujini na dan resničnost slovenskih množičnih pokolov. Dediči narodnoosvobodilne borbe so se šele tedaj ustrašili. Zavedli so se, da v domovini pokolov ne bodo mogli več tajiti, v nevarnosti je bilo gospodstvo nad zaslepljenimi ljudskimi množicami, v nevarnosti pa tudi uživanje premoženja, ki ga je NOB zaplenila svojim sovražnikom. Treba je bilo ustvariti novo moralo, novo sliko NOB s poveličevanjem njenih navideznih namenov in z obsodbo njenih krvavih postopkov nad lastnimi brati, krivdo za le-te pa vreči na ramena brezosebnega komunizma.

Na tak način so prišli do zatrevljanj, da so domobranci kazni pravzaprav zaslužili, toda ne bi smeli biti pobiti na tak nečloveški, komunistični način. Stare kosti žrtev komunizma sicer lahko preštevamo, ne smemo pa prešteti njih tisočeri morilcev, „opravičenih“ narodnoosvobodilnih borcev. Predsednik republike na žalnem, vseslovenskem slavlju ob roških brezni ni našel dobre besede za slovenske domobrance, še omenil jih ni. Našel pa je dovolj časa za poveličevanje NOB, ki je domobrance tam pobila in zmetala v brezna. Lajno o kolaboracionizmu, izdajništvu in kvizlinštvu se kričeče vrti naprej. Nikjer ni priznanja, da je bilo moledovanje pri osovraženem okupatorju za orožje od strani krvavečega prebivalstva edina obramba pred narodnoosvobodilnimi borci, pobesnelimi od komunizma; da brez tega kajnovskega delovanja NOB borcev niti vaških straž niti domobranci ne bi bili potrebni in tudi ne bi nastali.

Vsa taka sprenevedanja in drugačna prišepetavanja, pa tudi javna zborovanja, naj bi se vodila do narodne sprave po diktatu dedičev NOB. Vsi Slovenci, tudi bivši domobranci, naj bi vsaj molče priznali upravičenost NOB in razumevanje do njenih morij, s katerimi je začela prej kot okupator sam in s tem sprožila državljansko vojno v Sloveniji. Duh slovenskega Abela naj bi priznal slovenskemu Kajnu, da je ta imel prav, ko ga je pobil.

Takšno varanje in čaranje je bilo vedno značilno za staro OF in njeno NOB. Značilno je tudi za njene duhovne dediče. Čas je, da to enkrat za vselej razgalimo. Zato bo Tabor ob letošnjem dnevu zalovanja proslavil tudi spomin na slovenske nedolžne otročiče, pomorjene v Teharjah. Roke narodnoosvobodilnih borcev so jih tam s silo iztrgale iz objema obupanih mater in jih potem izpražile do smrti na žgočem soncu. Pokopani so kar tam. Za njihovimi mehкими kostmi niti sledu ni več.

Zakaj so jih pomorili? Zato ker so bili kolaboracionisti, izdajalci, kvizlingi. Ali zato, ker bi, živi in odrasli, s svojo prisotnostjo vedno pričali o resničnem obrazu „narodnoosvobodilne borbe“?

Herod je pustil matere pri življenju. Nacisti so židovske matere morili skupaj z njihovimi otroci. Slovenski NOB borci so bili bolj rafinirani. Najprej so s poboji dojenčkov mučili njihove matere do blaznosti, nato so pa pobili še matere same, da se izognejo njihovu pričevanju.

Letošnji dan zalovanja naj bi bil tudi opomin uradni Sloveniji, da se s svojo, doselj nepreklicano protikulturo, s svojim poveličevanjem NOB in s svojo potuho tisočerm NOB morilcem nikoli ne bo mogla vlučiti v družino evropskih kulturnih narodov. Neuradna Slovenija pa čaka. Čakala je 40 let, da je prišlo do priznanja množičnih pokolov. Lahko čaka še 40 let, da bo prišlo do priznanja vse krivde in vseh grozot NOB in do obsodbe njenih nosilcev — slovenskih množičnih morilcev. Kočevski Rog, Teharje, Krimska jama in nešteta druga morišča pa so postali trajni spomenik strahotnega zločina. Nobena zgodovina jih ne more več odpisati.

V nedeljo, 14. junija ob 11 dopoldne smo se spominjali teh mučencev pri sveti maši v kapelici na Slovenski pristavi.

Naša udeležba je bila naše priznanje za njihovo hrabrost in naša zahvala za njihovo ljubezen in zvestobo.

Bog - Narod - Domovina!

Tabor DSPB

Pozdrav predsednika Tabora - Cleveland

Pozdravljeni in dobrodošli na Orlovem vrhu, ki predstavlja pokopališče junakov slovenskih domobrancev, kot v resnici je na Ljubljanskem gradu, katerega so takoj po vojni oskrunili Titovi slovenski partizani, Osvobodilna fronta.

Pozdravljam č. g. Kosma, predsednika Tabora ZDSPB, Ludvika Kolamna in njegovo spremstvo. Goste iz Kanade in drugih držav Severne Amerike, kakor tudi druge iz Evrope, južne Amerike in okolice Veliškega Clevelanda.

Hvala lepa Rudiju Knezu in pevskemu zboru Marije Vnebovzete za sodelovanje s petjem pri sv. maši. Hvala lepa vsem za pomoč in okrasitev Orlovega vrha za

današnje proslavo. Posebna hvala gospodu župniku Francetu Kosmu, ki bo daroval to sv. mašo za vse pomorjene slovenske domobrance in druge slovenske protikomunistične žrtve, ki so jih pobili Titovi slovenski partizani OF v času komunistične revolucije v Sloveniji in po koncu vojne 1945.

Letos bo še posebno posvetilo današnje proslave našim slovenskim otročičkom, ki so bili kot dojenčki žgani na vročem soncu v Teharjah 1945. Niso jim dali kaplje vode, da bi se osvežila mala, žejna usteca. Bili so mučenisko pomorjeni in njihova mala trupla so zmetali v pripravljena grobišča. Ta zločin so storili Titovi slovenski partizani OF zaradi tega, ker so starši detet branili ideale slovenskih domobrancev: Bog, Narod, Domovina. Takrat so bili dojenčki, danes bi bili dozoreli možje ali dobre matere, ki bi nudili lahko veliko koristnega slovenskemu narodu. Ti nedolžni otročički pri Bogu lahko veliko koristijo za dobro slovenskemu narodu, saj je njihova mučeniska kri bila čista, kot je čisti studenec ob izviru izpod skalnatih sten. Ti dojenčki niso bili nevarni za maščevanja do morilcev slovenskih partizanov OF, ki so ta zločin izvršili. Nevarni so bili, ker so se partizani zavedali, da bo ta mladina hotela svobodno živeti in da ne bo mogla sprejeti ideologijo, ki so jo vsiljevali Titovi slovenski partizani OF. Ti dojenčki so bili žrtve komunizma, kot so bili žrtve dojenčki za časa Herodove vlade pred 2000 leti. Prosimo jih, naj ti dojenčki izprosijo pri Bogu, da bo slovenski narod priznal in dal dostojno čast tem pomorjenim otrokom in slovenskim domobrancem. Kar nas je še živih, se nam ni treba sramovati imena slovenski domobranec, kar je zgodovinsko dejstvo. Slovenski domobranci niso bili taka slovenska narodna vojska, kot jo vsiljujejo nekateri politični krogi tudi tukaj med slovensko protikomunistično emigracijo. Ponosni smo, da smo prijatelji spomina slovenskih domobrancev, generala Leona Rupnika, škofa Gregorija Rožmana! Na splošno se omenjeni politikanti izogibajo teh imen tudi med nami, protikomunistično emigracijo. S ponosom imenujmo mi ime slovenski domobranec in geslo Bog, Narod, Domovina. Saj so se slovenski domobranci borili in umirali pod tem geslom.

Samo en primer: ko so nas slovenske domobrance mučili in morili v Kočevskem Rogu meseca junija 1945, se je posrečilo ranjenemu domobrancu priplezati iz kraške jame, ki je sprejela do 3.000 trupel slovenskih domobrancev, ko smo že četrti dan preživljali grozote v tej jami smrti. Ko je domobranec po težkem naporu priplezal do vrha roba brezna, so ga zgrabili trije partizani in ga vprašali: „ali si Rupnikovec ali Nedičevce?“ (takrat so namreč pobijali tudi srbske prostovoljce, katerih komandant je bil srbski general Nedič) je brez obotavljanja odgovoril: „Slovenski domobranec sem!“ Na ta odgovor so ga zaklali in pahnili nazaj v brezno. Vse to smo takrat opazovali, slišali in videli ta prizor, še pri popolni zavesti štirje domobranci, poleg dva do tri tisoč umirajočih, pobitih iz globine jame in pričakovali nekaj. Kaj? Ne vem, odgovora. Takoj nato so jamo petkrat zaminirali, da bi zadušili krik in vzdihovanje umirajočih domobrancev. Ostanimo zvesti domobranski ideji, kot je bil zvest slovenski domobranec v Kočevskem Rogu, ko so ga po tolikem mučenju umorili Titovi slovenski partizani, tako imenovana Osvobodilna fronta NOB. Ponosno izgovarjajmo besedo slovenski domobranec, z geslom: Bog - Narod - Domovina!

Po maši bomo skupno zapeli domobrantsko pesem Oče, mati, in potem bo pri kuhinji na razpolago kosilo. Hvala lepa in Bog vas živi.

Milan Zajec

Kakor vsako leto, smo tudi letos obhajali spomin na težke dneve, ko so bili naši domobranci izdani in zverinsko pobiti na različnih krajih Slovenije. Orlov vrh je bil ves odet v cvetje in zastave. Vreme je bilo čudovito! Domobranec v naravni velikosti je stal mirno ob beli steni, kjer so napisana vsa morišča, na katerih so umirali naši izmučeni trpini. Domobranske pesmi so odmevale po vsej Pristavi vse dokler se nismo vsi zbrali okrog kapelice za večerno komemoracijo. Zmolili smo rožni venec za pokoj pomorjenih in za vse preživele — in prosili Boga za blagoslov naši domovini. Pozno v noč je še gorel kres in nas spominjal na tiste težke dni v Vetrinju in po njem.

V nedeljo zjutraj so ljudje prihajali že zgodaj. Nato je prišla kolona avtomobilov s slovenskimi zastavicami, kot je to navada že vsa ta leta. Ob enajstih, ko se je začela sv. maša — je bil Orlov vrh poln ljudstva. Na obeh straneh kapelice so bili praporji društev Tabor — iz Clevelanda in Toronta. Enaki sliki pokojnega škofa Rožmana in gen. Rupnika — s šopki rdečih nageljnov. Prikorakala je kolona domobrancev z zastavami s Florjanom Slakom, Ludvikom Kolmanom in Lojzetom Gregoričem na čelu in so položili venec pred belo steno. Sledile so številne narodne noše, kar je dalo slovesnosti poseben poudarek.

Nato je sledil govor Milana Zajca, predsednika društva Tabor.

Sledila je sv. maša, ki jo je daroval za pokojne č. g. Kosem, ki je bil kot majhen deček tudi begunec v Vetrinju. Povedal je, kako z velikim veseljem čaka vsako leto na dan, da pride na Orlov vrh in preživi dan med nami.

Prehitro je minilo popoldne v družbi znancev in prijateljev —in vsi smo si obljubili, da se vrnemo prihodnje leto!

Bog - Narod - Domovina

Poročilo iz Milwaukee

Kakor vsako leto smo imeli tudi letos na Spominski dan (dne 25. maja) žalno proslavo v čast našim pokojnim domobrancem. Dr. Jože Gole je imel žalno sv. mašo s primernim nagovorom. S prošnjami smo med mašo molili za našega škofa dr. Gregorija Rožmana, katerega izmučeno truplo počiva v Lemontu, da se ga čim prej prepelje v Ljubljano in se ga položi v grobnico z drugimi ljubljanskimi škofi.

Prosili smo Boga za generala Rupnika in za vse protikomunistične žrtve, za vse neznane grobove, da se krščansko pokopljejo. Prosili smo Boga za 12 tisoč domobrancev, ki so z molitvijo na ustih umirali za Boga, Narod in Domovino, da se jim prizna krona mučeništva.

Prosili smo še za slovenski narod doma, za njihove voditelje, da bi narod združili v ljubezni in pravičnosti.

Po maši so pevci zapeli „Gozdič je že zelen“, nato pa se je Franjo Mejač, predsednik Tabora Milwaukee v govoru spomnil trnjeve poti naših domobrancev. Omenil je tudi Novo zavezo, ki sedaj doma združuje preživele domobrance in ki naj nadaljuje naše delo za Boga, Narod in Domovino.

Za zaključek smo vsi močno zapeli naso prelepo himno „Oče, mati...“

S tem je bila letošnja proslava zaključena. Naj omenim še razveseljivo dejstvo, da se je mladina zelo zanimala za našo himno in je več mladih ljudi prišlo k pevovodkinji po lističe z besedilom.

Bog - Narod - Domovina.

Janez Matašič

EMBALAŽA

Potovanje po vsej Sloveniji: Gorenjska, Štajerska, Bela krajina, Dolenjska in Notranjska me niso prepoznali po izgovarjanju slovenskih besed, kje živim, razen tistih, ki so me poznali zaradi pravilne, nepopačene slovenščine. Toda zadnje dni bivanja v Sloveniji sva z ženo v Črnomlju in v majhni trgovini ob cesti Dragatuš-Vinica kupila nekaj živeža. Ob plačilni mizi me mlada trgovka vpraša: „Imata svojo embalažo?“ Brez odgovora jo gledam in premišlujem, kaj s tem misli. Te slovenske besede še v življenju nisem slišal. Pa tudi zvenela mi ni nič po slovensko. V zadregi sem imel neprijeten občutek, občutek priletnega nevedneža iz zakotnega kraja. Trgovka ponovi vprašanje: „Imate svojo embalažo?“ Še bolj začudeno je gledam in rečem, kaj s tem misli in kaj je to embalaža? Namesto obrazložitve kaj pomeni, mi odgovori: „Vam se pozna, da ne živite pri nas in tudi ne v Sloveniji.“ Dobil sem čut ledene prhe po vsem telesu. Po 34. letih izgnanstva iz domovine Slovenije me ni mogel nikdo prepoznati po izgovorjavi popačenih besed, da ne živim v Sloveniji. Toda spoznali so me po čistemu slovenskem jeziku vrnjene tuje besede (imenovane tujke). Po nevednosti besede „embalaža“ (embalaža=ovojnica) sem bil spoznan za tujca. Tujih besed (tujk) je danes v slovenskih časopisih ogromno. Spoznal sem, da meni enak preprost človek v Sloveniji ne more pravilno razumeti časopisa in poročil v časopisju zaradi domisljivih časopisnih poročevalcev, ki si tehtajo svojo inteligenco in izobraženost s popačenostjo čistega slovenskega jezika z besedami, ki niso slovenskega izvora; so slovenskemu jeziku popačene, vrnjene TUJKE. Preprost slovenski človek-delavec časopisnih poročil skratka več ne more pravilno razumeti. Človek se sprašuje ZAKAJ in kje je temu vzrok? So to morda posledice vzgoje iz temnih časov: „Slovenija sovjetska bodeš ti?“ V upanju živimo, da se bo tudi v tem pogledu mladi kader zavedal samostojnosti svoje domovine in tudi v tem izbral pot pristnega slovenskega izražanja naših kulturnih prednikov v preteklosti in namesto „embalaže“ izgovarjal ovojnice ali zavitki.

Pred štiridesetimi leti sem čital v časopisu „PAVLIHA“ nasvet: „Kdor hoče se prehlada znebiti, ta mora v žepu steklenico žganja nositi.“ Primeren nasvet našim rojakom na tem kontinentu ob priliki obiska v Sloveniji: „Kdor hoče v Sloveniji časopise razumeti mora s seboj slovar tujk imeti.“

Eastlake, 2. aprila 1992

Dragi g. Matičič!

Ko sem bil lansko leto v Sloveniji in to v času 10-dnevne vojne, sem prvič videl pripadnike slovenske Teritorialne obrambe. V oči mi je padla kokarda, katero je imel na čepici slovenski vojak. Mislim sem si „saj ta znak je pa enak onemu, katerega sem nosil sam, kot slovenski domobranec.“ Bela, plava, rdeča — trobojnica slovenske zastave, brez vsakih „pritiklin“. Le ko sem malo bliže stopil, sem opazil tri male zareze na vrhu belega polja, to naj bi označevalo najvišjo goro v Sloveniji — Triglav —, znak, katerega so že uporabljali Žiga Zois in njegovi prijatelji. Ravno v onem času se je borila Teritorialna obramba s slovenskimi kokardami na čepicah proti komunistični Jugo-armadi, ki so imeli na čepicah rdeče zvezde! To borbo smo mi vodili že v letih 1943-1945, proti istemu sovražniku z rdečo zvezdo na čepici!

Z veseljem prebiram Tabor, ki ga redno dobivam. Zelo dober članek g. Korošca, katerega bolje razumemo vsi, ki smo to preživeli. Mnogi sedanjí slovenski politiki so premladi, da bi sami o teh stvareh imeli jasno sliko. So pač generacija, ki je rasla v dobi enopartijskega komunističnega sistema in do danes še niso imeli časa, da bi resno analizirali dogodke med vojno in strahote po njej.

Zdravi smo hvala Bogu in naša mama se odlično drži pri 93 letih. Vaju z go. soprogo vsi prav lepo pozdravljamo ter želimo vesele velikonočne praznike.

Vas

D. M.

20. maja 1992

Dragi Savo!

Končno jim je le uspelo zrušiti Peterleta. Ma čelu mlade slovenske države so zopet tisti, ki so to ubogo ljudstvo pol stoletja varali, goljufali, mu obljubljali raj na zemlji... in tako bi sli v Evropo. Čim je Slovenija postala mednarodno priznana, so dnevno stopnjevali gonjo proti Peterletu. Odveč je povedati, da brez Peterleta ne bi bilo priznanja, kajti, če bi se Nemčija obotavljala — bi tudi druge države ostale v ozadju. Svoje je storil, zdaj ga ne potrebujejo in so ga odžagali. Ves svet se demokratizira, v Sloveniji pa so spet komunisti na oblasti in na vladi! Nemogoče! Peterle je bil res neumen, da jih ni po vrsti in od vsega začetka „spucal“. Seveda bo zdaj še slabše, ker ta rdeča vlada ne bo dobila zahodnih kreditov in kapitala. Rešitev bi prinesle volitve, teh pa najbrž ne bo tako kmalu, se jih bojijo... Slovenijo potiskajo nazaj v boljševisko in samoupravno preteklost... Bog se usmili vseh politično nezrelih.

Prilagam Ti nekaj posnetkov iz Teharij. Pod križem so bele sveže rože in goreče sveče. Okolje je še vedno neprimerno urejeno. Pieteta je tudi odraz kulture nekega naroda... in njegovih oblastnikov.

Vojna se je preselila iz Hrvaške v Bosno in Hercegovino. Zdaj

srbokomunisti iz vseh „rorov“ dan za dnevno tolčejo po Srajevu in Mostarju. Največji reveži pa so spet navadni ljudje. Evropa in ZDA pa gledajo vse več ali manj križem rok. Na Balkanu pač ni nafte, s propadom Sovjetije pa tudi strateške pomembnosti ni več take, kot včasih. Naslednje na vrsti je Kosovo, tam silno vre, nazadnje se bo vojna končala v Srbiji, tam, kjer so jo hoteli in začeli...

Naj končam, dragi Savo, danes, tako nimam nič kaj prijetnih novic. No drugič bolje.

Prisrčne pozdrave.

Tvoj prijatelj

NAŠI MRTVI

+ Jože Lončarič

Po kratki bolezni je 14. februarja 1992 umrl Jože Lončarič, ki je živel v Boulogne, Buenos Aires. Pokojni se je rodil 14. septembra 1920. leta v Rosalnici pri Metliki.

Dne 3. julija 1943 so mu partizani ubili očeta. Njegovo mater Marijo in 12-letno sestro pa je 27. julija istega leta ustrelil partizan J. M. iz Rosalnice, ko sta želi pšenico.

Pokojni je bil do italijanskega razpada na posadki v Metliki in se je le po naključju rešil.

Družini in vsemu sorodstvu naše globoko sožalje.

Tebi Jože pa miren počitek v tuji zemlji.

V imenu soborcev

Martin Radoš

+ Dr. Jože Dobovšek

Na posledicah prometne nesreče pred svojo hišo v Villa Lugano, Buenos Aires, je po nekaj dnevih, t. j. 24. junija 1992 umrl dr. Jože Dobovšek.

Živel je v Buenos Airesu; bil je Ljubljčan in je dočakal 77 let.

Ob veliki udeležbi znancev in prijateljev je pogrebne obrede s sv. mašo izvršil č. g. Jože Škerbec, od pokojnika se je pa poslovil dr. Marko Kremžar.

Pokojni Jože je bil ustanovni član Rožmanovega doma in odbornik nadzornega odbora. Redno je prihajal s svojo ženo, gospo Pavlino, na vse prireditve, ki so se vršile v Rožmanovem domu. Tudi ga. Pavlina je redna članica Rožmanovega doma in že dolga leta predsednica Zveze slovenskih mater in žena, t. j. ustanove, ki izvršuje dobrodelna in socialna dela med Slovenci. Ta ustanova redno podpira Rožmanov dom.

Gospe Pavlini, trem sinovom in hčerki z družinami naše globoko sožalje, kakor tudi ostalemu sorodstvu.

Dr. Jožetu Dobovšku hvala za vso pomoč in miren počitek.

Odbor Rožmanovega doma

+ Jože Sladič

Iz Clevelanda smo prejeli žalostno novico, da je umrl prvoborec, domobranski častnik, Jože Sladič 29. maja 1992 v Massillonu v državi Ohio.

Pokojni se je rodil 16. aprila 1918. leta na Veseli gori pri Št. Rupertu. Pred vojno je bil orožnik. Z drugo skupino prostovoljcev iz Št. Ruperta se je pridružil „Štajerskemu bataljonu“ v Št. Joštu pri Stopičah, ki ga je vodil kapetan Milan Kranjc. Tako je bil pokojni najprej legionar, pozneje četnik in nazadnje domobranec. Po padcu Grčaric je bil zaprt v Dijaskem domu v Kočevju, kjer je čakal na znani „Kočevski proces“, a se je pravočasno rešil s skokom iz Dijaskega doma. Končno je bil poveljnik domobranske postojanke v Trzinu.

Globoko sožalje pokojnikovi družini.

Tebi Jože, prvoborcu, miren počitek v ameriški zemlji!

Savo

+ Viktor Jenko

Po dolgi bolezni je 30. junija 1992 umrl soborec Viktor Jenko. Bil je Ljubljčan in je dočakal 79 let.

Užaloščeni družini naše občuteno sožalje, njemu pa miren počitek v argentinski zemlji.

+ Janko Štrbenc

10. junija 1992 nas je nenadoma zapustil soborec Janko Štrbenc. Umrl je v Cordobi, kjer je bil upravnik slovenske Počitniške kolonije „dr. R. Hanželič“ v Villa Dolores pri Capilla del Monte.

Pokojnik, doma iz Bele krajine, je dočakal 75 let. V velikem Buenos Airesu je pa bil predsednik Cankarjevega doma v Berazategui.

Kako čudno pretresljivo je vse to: pred pol stoletja si prav v teh junijskih dneh skočil iz drvečega vlaka, sestavljenega iz živinskih vagonov, v katerih so vozili v mučenje in pokol slovenske domovbranice. Nezavesten si obležal na ostrem železniškem nasipu. Pa je Bog hotel, da si se prebudil in šel v svet pričat resnico.

Tudi sedaj, v junijskih dneh, si se zgrudil ob cesti — tvoje poslanstvo se

je dopolnilo in odšel si v večno življenje po bogato plačilo v družbo domobranskih bataljonov.

Janko, Taborjan, počiva v kordobskih gorah poleg dr. Hanželiča in čaka tam vstajenja. V Črnomeljski fari so mu peli zvonovi v slovo.

Naše globoko sožalje hčerkama Marjetki in Lučki, poročeni Kržišnik z družino; sinovoma Frideriku in Janku z družinama ter ostalim sorodnikom.

+ Vinko Bavec

V Miramaru, prov. Buenos Aires, je meseca junija umrl soborec Vinko Bavec, ki se je rodil pred 72 leti v Šmarati pri Starem trgu na Notranjskem. Bil je zvest naročnik Tabora.

Počivaj mirno v tuji zemlji.

Družini naše občuteno sožalje.

+ France Flisar

Po večmesečni hudi bolezni je 30. junija 1992 umrl soborec Franc Flisar. Živel je Hurlinghamu pri Buenos Airesu.

Bil je prekmurski rojak in je dočakal 72 let.

Ženi Mariji in ostalemu sorodstvu naše globoko sožalje, soborcu Francu

Dimitrij Jeruc

Hosana

In v mraku zrasel bom čez temne stene,
prerasel smrt bom in trpljenje v duši,
zapel bom pesem zemlji, rodni hiši,
ki danes jo mrcvarijo hijene.

Katarza, večna, tiha pot vstajenja,
skoz njo sem šel ob svitu plamenic,
da slišal sem ubitih bratov klic,
hosano žrtev, vere, očiščenja.

Večerni zvonovi

Že nagnil se je dan k zatonu
in ptič je povetil glavó,
prisluhnil je daljnemu zvonu,

kot njemu je meni, o mati, hudo.

Prek gajev se zibljejo spevi,
zvoni že večerno Marijo
in njihovi tožni odmevi
zdaj v zraku skrivnostno donijo.

Poslušam umirjen te tihe glasove
in vračam se v mislih tja daleč, domov,
da cvetja prinesem na vaše grobove,
izprosim ljubezni za zadnji moj krov.

Slovo

Delirij sanj, neskončnost hrepenenj,
po koscih zbiram žalostne spomine,
v tesnobi gledam razvaline
mladostnih sanj, stremljenj.

O, jadi moji, rane te pekoče,
iz njih kaplja vsa motna, spolzka kri,
srce drhti, umreti noče,
a v večnost se upirajo oči.

Ljubljani

(Pesem zložena 18-5-46 v Eboliju)

Bom videl še enkrat te, bela Ljubljana,
nasrkal smehljajev se tvojih oči,
utešil zdihljaj srca in krvi,
prepodil iz duše si črnega vrana?

Ti niti ne veš, da te ljubim brezmejno,
saj skrival pred vsemi sem sveto skrivnost,
le tebi podaril sem svojo mladost,
vse bitje je moje lačno in žejno.

Najslajša si moja beseda, Ljubljana,
ti rojstvo, življenja in smrt vse, veselje,
tolažba nesrečnim kot Kristusova rana.

Naj zlije na tebe se milost neba,
na hišo in travnik, gozdove in polje,
odvzemi ji, Večni, kozarec gorja.

MINISTER IN POKOLI

(Nadaljevanje iz stev. 3-4)

Wilson je šel popoldne ob dveh še enkrat v mestno hišo in jim je razložil, da jih bo njegova četa počastila točno ob treh popoldne. Kot smo pričakovali, je bila ponudba sprejeta precej hladno. Wilson se je vrnil z malo upanja, da bo stvar potekla v redu. Pet minut pred tretjo uro se še ni nič premaknilo. Tedaj je Wilson ukazal četi strelcev, naj se pripravijo za vstop, obenem pa so tankisti zelo bahavo položili mino v top. To je bilo dovolj: eno minuto pred tretjo priteče skuštrana Titova posadka iz hiše. Vsak je nosil poln kovček nakradenega blaga. In so poskakli na RASC tovarnjake.

V kolikor se general Wilson spominja, so Britanci smatrali Titove tovariše za navadno sodrgo: za morilce in tatove, a zelo slabe vojake. Bil je pa še drug obzir, katerega naj na kratko omenim. Vrhovno poveljstvo, AFHQ, nikoli ni imelo kakega dvoma, da lahko prežene te vsiljivce, upoštevajoč seveda, da vmes ne poseže Rdeča armada. To zaenkrat ni bilo verjetno, zato je Tito vedel, da nima druge izbire, kot da se umakne. Djilas, ki je bil takrat še član jugoslovanskega politbiroja, o tem piše: „Zavezniki so nas vrgli iz Trsta in okolice, ko nam je sovjetski Centralni komite sporočil, da po tako strašni vojni ZSSR ne more začeti druge. Izgleda, da se je svet obrnil proti nam Jugoslovanom, ostali smo sami, vedno bolj osamljeni.“

Zaveznikom je bilo prav, da se Stalin ni spuščal z njimi v kako nasprotje glede Trsta, kaj še za tako nepomembno stvar, kot je usoda slovenske Koroške. Že 9. maja je ameriški poslanik v Beogradu, Patterson, sporočil: „Polkovnik Lindsay, načelnik naše vojaške misije, je bil včeraj na neki seji in mi je rekel, da je o Titu dobil vtis, da se počuti zelo negotovega. S svojim britanskim tovarišem soglašam, da Tito ni gotov, če ga bodo Sovjeti v tej stvari podprli. Zvečer 11. maja, preden je Macmillan odletel v Celovec, mu je Randolph Churchill povedal »o svojem razgovoru s Titom, katerega je pred nekaj dnevi obiskal in se od njega poslovil. Sin ministrskega predsednika je dobil vtis, da je Tito odločen Trst priključiti Jugoslaviji. Ni bil prepričan, da ima Tito glede Trsta podporo Sovjetske zveze.«” Britanski poslanik v Beogradu Stevenson je 26. maja potrdil, kar je njegov ameriški tovaris sporočil 9. maja:

„Moj sovjetski kolega me je danes klical zaradi Trsta. O tem sva govorila že pred enim tednom. Danes mi je sporočil, da je po najinem prejšnjem razgovoru članom jugoslovanske vlade svetoval, naj v tem vprašanju iščejo mirno rešitev... Ta razgovor sem sporočil v celoti, ker potrjuje moje

prepričanje, da, čeprav so Sovjeti v popolnem soglasju z jugoslovanskimi težnjami, vendar ne bodo aktivno posegli vmes."

Zdi se, da tu nimamo druge izbire, kot sprejeti težo Toby Low-ove izjave, da ni bilo kakšne kupčije ali sporazuma, ki bi evakuacijo Koroške vezal s predajo jugoslovanskih beguncev. Istega prepričanja je tudi brigadir Tyrone-Wilson, ki je bil v 5. korpusu višji stabni oficir.

Nobena prejšnja razlaga, ki naj pojasni Macmillanovo intervencijo v Celovcu, ni prepričljiva in ni verjetno, da bi jim tudi v tistem času kdo verjel. Možna izbira, da je zagovarjal spravljivo razmerje do Stalina in Tita in je temu primerno ravnal brez upanja na kakšno protiuslugo, se zdi neverjetno, če vzamemo v poštev izredno zapletenost ter osebno in politično tveganje njegovih dejanj. Malo je verjetno, da je nasvet Keightley-ju nastal iz globokega praktičnega razloga, da pomiri surovega napadalca.

Danes vemo več o zadržanju jugoslovanskega režima v tistem času; največ iz podrobnih poročil Milovana Djilasa. Pisatelj George Urban se je leta 1979 z njim razgovarjal. V presenetljivem razgovoru se je ta odpadnik in prejšnji jugoslovanski podpredsednik dotaknil mnogih pogledov komunistične ideologije in stvarnosti v Sovjetski zvezi in Jugoslaviji, med katerimi je bila tudi nasilna repatriacija leta 1945. Ta intervju, ki je bil objavljen v reviji „Encounter“, je zbudil največ zanimanja zato, ker je Djilas to politiko tako ostro bosodil. Zaenkrat je najbolj zanimivo njegovo začudenje, zakaj se je to sploh zgodilo.

Dr. Urban je Djilasa najprej naravnost vprašal, če je bila nasilna repatriacija 20 do 40.000 Jugoslovancev upravičena.

Ne, ni bila! Večina ljudi, katere so Britanci tedaj s silo vrnili iz Avstrije, so bili navadni kmetje. Ti niso bili nobeni morilci. Ti niso bili ustaši ali slovenski domobranci. Njihov edini strah je bil strah pred komunizmom in komunisti, ki so bili na slabem glasu. Svojo deželo so zapustili samo iz strahu. Če bi nam Britanci izročili kvizlinške voditelje, kot Nedića ali policijske agente, ki so skupaj z nacisti mučili in ubijali ljudi, ali pa so to delali na svojo roko, potem bi o moralnosti britanske akcije ne bilo vprašanja. Oni tega niso storili. Oni so s silo vrnili vse — to je bilo popolnoma napačno.

Kaj pravite o vrnitvi veliko večjega števila ruskih beguncev Stalinu? Ali so bili Britanci za to upravičeni?

Nagibam se k prepričanju, da so imeli Britanci neko upravičenost na svoji strani. Sovjetska zveza je bila njihova zelo opevana zaveznica, sovjetsko vlado je britanska vlada dolgo let imela za sebi enako in večino vrnjenih so

bili sovjetski državljani. Česar pa Britanci niso spoznali in ne javno povedali, je, da Sovjetska zveza ni bila normalna ustanova, kar se pravi, ni bila zakonita država po veljavnih merilih.

Britanci so spregledali, da sovjetska držaba ni imela neodvisnega sodstva, da je MVD in NKVD edini zakon v deželi in da je bilo vračanje teh ljudi v Sovjetijo, izročiti jih v popoln teror. Bilo je presenetljivo, da so Britanci s svojim finim čutom za pravičnost in izvajanje zakona mogli biti tako nemarni, da niso prej preiskali, s kakšno pravičnostjo bodo sodili tem vrnjencem.

Če Sovjetska zveza ni zakonita, ali je Djilasova lastna jugoslovanska revolucionarna vlada legitimna?

Ta še veliko manj! Mi smo bili nova, vihrava revolucionarna sila, brez pravilno izvoljenega vodstva, sodstva in vsega drugega. Še leta 1945 smo vseprevk zapirali in pobijali ljudi, bodisi iz političnih razlogov, ali za kaj drugega, če smo mislili, da je kaznivo. Naša podlaga zakonitosti je bila nižja od sovjetske.

Dr. Urban je sprejel, da je bilo tako gledanje razumljivo leta 1979, toda ali je Djilas tudi 1945. leta mislil, da so Britanci ravnali krivično?

Naj bom z vami čisto odkrit. Mi enostavno nismo razumeli, zakaj so Britanci tako vztrajali, da nam vrnejo te ljudi. Mi smo tedaj mislili v ideološki zvezi, da bodo Britanci sočustvovali s temi begunci pred komunizmom. Mislili smo, da bodo Britanci pokazali neko razredno solidarnost z njimi in nekateri smo se celo bali, da jih bodo rekrutirali v vojsko proti komunističnim vladam, posebno proti nam. V naše veliko začudenje tega niso storili, ampak so jih izročili v naše roke. To začudenje je bilo še toliko večje, ker smo vedeli, da so bili mnogi Jugoslovani, Hrvati in drugi pri Britancih smatrani za vojne ujetnike in so bili popolnoma varni pred repatriacijo.

Na nadaljnja vprašanja Djilas ni mogel najti logičnega razloga za to vsiljivo postrežljivost britanskih oblasti.

To je bila za nas prava uganka. Lahko bi to primerjal s pikolovskimi birokrati, ki so hoteli pospraviti svoje mize in zapreti arhive. Vidite, teh 20 do 30 tisoč Jugoslovanov na Koroškem je bilo za Britance breme. Morali so skrbeti za njihovo hrano in stanovanje ter jih držati pod nadzorstvom. Najbolj enostavna pot je bila, da jih s silo spravijo nazaj v Jugoslavijo.

Tako bi Britancem v tem slučaju naložili krivdo brezbriznosti, politične

nezrelosti in navadne kratkovidnosti.

Predvsem nezrelost — oni bi lahko videli značaj naše vlade, kakšna je takrat bila, in narediti svoje zaključke. Zares, Britanci so takrat naredili veliko neumnost, ko so te ljudi poslali čez mejo, **kakor** smo mi naredili velik zločin, ko smo vse postrelili. V svoji knjigi „Wartime“ (Vojni čas) odkrito povem svoje mnenje, da je bilo to pobijanje nesmiselno dejanje maščevanja.

Ali je bil Tito osebno odgovoren za to masovno pobijanje?

Če je Tito osebno dal tak ukaz, **ni**hče ne ve. Vendar je gotovo, da je bil za radikalno rešitev; predvsem iz praktičnih razlogov, **kakor** so tudi Britanci iz praktičnih vidikov vračali begunce. Jugoslavija je **bila** v kaotičnem stanju in ruševinah. Ni bilo prave civilne **uprave**, ne sodišč. Kakšna temeljita sodnijska preiskava za 20 do 30.000 ljudi je bila nemogoča. Najlažja pot je bila, da se postrelijo in problema ni bilo več.

Končno je dr. Urban še vprašal, **če** so odgovorne britanske oblasti kaj slutile, da bodo ti vrnjeni begunci pomorjeni?

Mislím, da so morali dobro vedeti, kaj bomo naredili z njimi, saj je bila britanska misija pri nas. Britanski vojaki bi gotovo **odehravali**, saj so vedeli, kako so ustaši ali četniki ravnali z nami, in kaj smo mi storili z vsakim, ki smo ga ujeli, ali o katerem smo samo sumili, da jih podpira. Toda Britanci so raje zatisnili oči.

Kar je pri tem skrivnostnem dialogu najbolj važno, je Djilasova nevednost, kaj naj bi bil britanski vzrok za vse to. Ko sta brigadir Low in polkovnik Ivanovič 19. maja končala svoje razgovore v Celovcu (da ne govorimo o izjavah, ki so do tega privedle), je skoraj nemogoče misliti, da Tito ni dobil vsaj kakega površnega namiga o dozdevnem britanskem vzroku za to. Ampak kar je maršal vedel, je moralo biti tako kočljivo, da tega ni zaupal niti svojemu najbližjemu kolegu.

Ta izredna tajnot — vsaj tako stvar izgleda — ima svojo paralelo na sovjetski strani dvojne operacije. General S. M. Štemenko, ki je bil leta 1945 namestnik poveljnika sovjetskega generalnega štaba, nekako takole pravi o predaji carskih generalov Krasnova in Škura:

Sovjetska vlada je Zaveznikom postavila odločno zahtevo v zadevi Krasnova, Škura, Sultana Ghireia in drugih vojnih zločincev. Britanci so izpolnitev malo zavlačevali, potem pa so jih, ker v belogardističnih generalih in njihovih somišljenikih niso videli posebne vrednosti, naložili na

tovornjake ter jih poslali v roke sovjetskim oblastem.

Tako Štemenko kot Djilas lahko samo ugibata o nagibu za predajo. Enkrat so Britanci proti vrnitvi „belih“ potem soglašajo; zakaj, tega on ne ve, namesto tega pa si na račun starih emigrantov privošči navadni srakazem. Vendar je kaj lahko uganiti vzrkl za to nevednost. Ko sta se general Keightley in brigadir Low pogajala za predajo, sta mislila, da se pogajata z Rdečo armado. Vendar Štemenko jasno pove, da je bila sovjetska vlada, ki je postavila to zahtevo; to je, kar je pričakovati, ko gre za tako važno stvar, kot so „beli“ generali, MVD. Niti oseba na tako visokem vojaškem položaju, kot je bil Štemenko, ni smela vedeti, kdo je v resnici za temi pogajanji. Edini, ki je to vedel, je bil minister za državno varnost Merkulov, ki je govoril z Nikolajem Krasnovim s skrivnostnimi besedami o nekem bazičnem dejanju tajne izdaje, s čimer je neka važna britanska javna osebnost „prodala“ prejšnje britanske prijatelje Sovjetom.

Kot Djilas tudi poudarja, je v pogledu Jugoslovanov obstajal važen razlog, zakaj so Britanci nameravali obdržati četnike in domobrance v Vetrinju. Če bi, kar je bilo tedaj možno, izbruhnila vojna med Zavezniki in Titom, bi jim bili ti begunci lahko v veliko korist. Konec aprila je Zunanji urad zabeležil:

Gledano iz nekega ozkega, morda ciničnega političnega vidika, je napak, da zdaj sploh pomagamo Titu v njegovi bosanski ofenzivi. Titovo napredovanje proti severu, čeprav je z vojaškega stališča sprejemljivo, ga bo vendarle približalo spornim pokrajinam, Julijski Benečiji in Koroški. V mnogih ozirih bi bilo dobro, če bi se stvar tako razvijala, da bi Tita začasno zadržali ustaši in belogardisti, recimo, tam okrog Ljubljane in Zagreba, kar bi zavezniškim četam v Italiji dalo možnost, da Julijsko Benečijo in Koroško zasedejo kar se da mirno.

Ta priložnost je zdaj minila in zavezniki ne morejo očitno iskati pomoči od Hrvatov, katerih vojska je bila do zadnjega povezana z Nemci in so ji prav ob času Macmillanovega obiska preprečili vstop na britansko področje Avstrije. Toda na četnike in Slovence gledajo čisto drugače. Četnike, kot kraljeve zaveznike Britanije, bi v slučaju sovražnosti lahko uporabili kot pomožno vojsko. Tudi slovenski domobranci bi bili v veliko pomoč; vse do časa, ko je vojska preplavila njihovo provinco, so deželo varovali pred partizanskim vplivom. Slovenci so bili povečini komunizmu sovražni, zdaj še bolj kot prej, ko je OZNA začela svojo strahovlado. Če bi se začela vojna med Titom in Zavezniki, bi zavezniška vojska brez dvoma hitro predrila glavne prehode in bombniki generala Arnolda bi z lahkoto razbili skoncentrirano vojsko, katero bi armada skušala zbrati. Toda bila je gverila,

za katero so si partizani pridobili svoj (verjetno napihnjani in dvomljiv) sloves, in zavezniki gotovo ne bi ravnodušno gledali svojo pehoto zapleteno nekje v gorskih bojih, kjer bi partizani imeli toliko prednosti. Tu bi se domobranci lahko izkazali kot dobri zavezniki, ker so poznali kraje in so bili pri ljudeh priljubljeni. Vsaj tako je na položaj gledal Tito.

V tej zadevi bi Britanci lahko imeli različno gledanje. Vendar ni bilo nobenega važnega razloga za vrnitev vetrinskih beguncev, ki je Macmillana gnal, da se je čutil opravičenega, prevarjati svoje kolege in se upreti svojim nadrejenim z namenom, da izsili svoj načrt. Nasprotno — vsak moralni pomislek, politika in strateške ugodnosti so govorili za obdržanje protikomunističnih Jugoslovanov. V primeru „belih“ ruskih častnikov je pomanjkanje kakšnih praktičnih koristi za zavezniške interese še bolj očitno. Vendar je bilo za Macmillana to tako važno, da je postavil na kocko svoje dobro ime in svojo kariero, samo da je izpolnil zahtevo generala Merkulova.

Zato je razumljivo, da je Macmillan želel, da njegova vloga pri vrnitvi Kozakov in Jugoslovanov čim dalj ostane strogo zavarovana skrivnost. Toda kakor hitro je bilo izven vsakega dvoma dokazano, da je pri tej odločitvi on igral zelo važno vlogo, je težko razumeti, zakaj naj še naprej skriva svoj nagib. Če so pri tem res obstajali važni razlogi stvarne politike, ki so ga privedli do take odločitve, bi, če bi jih razodel, to samo zmanjšalo njegovo odgovornost. On pa je ponovno izbral, da tega ne bo storil.

VPRAŠANJE NAGIBA

Takoj po vojni sem se čudil neprestani aktivni gonji za prisilno vrnitev vseh sovjetskih državljanov, brezdomcev, v Sovjetsko zvezo, od katerih se mnogi niso hoteli vrniti, nekateri pa so celo naredili samomor, ker so se bali, da jih bodo s silo izgnali... Med Pariško mirovno konferenco (1946) sem se o tem razgovarjal s komunističnim državnikom, ki se je včasih svobodneje izražal kot njegovi tovariši; ta je izrazil stališče in pojmovanje Politbiroja do sovjetskih beguncev z enim samim kratkim stavkom: „Tako smo začeli!“ je dejal in, seveda, to je resnica. (Walter Bedell Smith, United States Ambassador to Moscow, 1946-1949).

O odgovornosti Britancev pri prisilnih predajah je še veliko neznanega. Gotovo bodo s časom prišli na dan novi dokazi, nekaj mogoče tudi kot rezultat te knjige. Pregledani so bili tako britanski kot ameriški arhivi in naredili smo vse, kar je bilo mogoče, da izsledimo še žive priče. Zaenkrat pregledam zaključek in se bom skušal približati od druge strani. Preiskava sovjetskih in jugoslovanskih arhivov ni dovoljena, to pa more popolnoma zabraniti, da poskusimo malo poškiliti na drugo stran stene.

Razlogi, zakaj so Sovjeti in Jugoslovani hoteli dobiti begunce, ki so se

jim zmuznili skozi prste, so tako očitni, da ni vredno o tem razpravljati. Želja po masčevanju je bil važen ozir, a bilo bi preveč enostavno misliti, da je bil to edini razlog. Sovjetska varnostna in vohunska služba ni bila taklo pasivna, da bi samo mirno sprejemala ujetnike, ko so se vračali čez demarkacijsko črto. Njihova zelo aktivna in na široka razpredena služba v marsičem razsvetli pritisk in vpliv, o katerih do zdaj nismo razpravljali.

O zgodovinarju S. R. Gardinerju pravijo, da se je skušal približati virom, iz katerih je sestavil svojo znano zgodovino o angleški civilni vojni v istem duhu, kot je bila prvotno napisana, to se pravi, da na katerikoli stopnji, ne sme vnaprej vedeti, kaj bo sledilo. Samo na ta način, tako sam pravi, zgodovinar začne razumevati, zakaj so ljudje v preteklosti živeli, kakor so. V gotovih mejah je to dobra vaja. Ozadje je najbolj nevarna past zgodovinoписju, ker vnaša podzavesten element zgodovinske neizogibnosti.

Za trenutek poskusimo stopiti v Stalinove čevlje v času, ko ni mogel vedeti, kakšne bodo posledice pogajanj, niti ne, kakšna bo splošna povojna ureditev. Slučajno določeni rok se ponuja kot izhodiščna točka. Dokazi prikazujejo, da je bilo 12. maja, ko je Macmillan nepričakovano zvedel novico, da Sovjeti zahtevajo vrnitev kozaških generalov, ki je bila prejšnje popoldne izročena generalu Keightley-ju.

Na videz je bil to čas, ko je Sovjetska zveza dosegla višek svoje moči in vojaške slave; ko je Stalin vstal kot napovedani zmagovalec v največji vojni v zgodovini. Po strašnih izgubah in ponižanju v letih 1941-42 je Rdeča armada sovražnika ustavila, potem pa ga je začela odbijati z grozno krutostjo in junaštvom, dokler domovina ni bila osvobodjena. Od poletja 1944 dalje je sovjetska vojska začela preganjati naciste iz Vzhodne Evrope. Nemške zaveznice: Romunija, Bolgarija in Ogrska so bile iz vojne odrezane in zasedene; Poljska, Češka in Jugoslavija so bile osvobodjene. Končno je po najbolj divjih bojih v vsej vojni 2. maja Berlin podlegel Žukovim četam.

Zgodovinar John Erickson je zapisal:

Ob koncu teh ogromnih naporov od strani Rdeče armade — zavzetje Berlina, pohod na Elbo in do Baltika — je sovjetsko poveljstvo izračunalo, da so uničili nič manj kot 70 nemških pehotnih divizij, 12 oklopnih divizij in 11 motoriziranih divizij. Zajetih je bilo 480.000 častnikov in vojakov; zaplenili so 1.500 tankov in SP topov, več kot 10.000 topov in možnarjev in ogromno količino letal.

Ta zmagovita uničevalna sila, ki je štela sedem milijonov vojakov, razdeljenih v 55 armad, v 6 tankovskih armad in 13 letalskih armad, je tedaj stala v srcu Evrope.

Ves ta vojni stroj z vsem zalednjem, ki se je raztezal od Elbe do Pacifika,

V kaj smo upali? Preteklost se ne bo več vrnila in mrtvi ne bodo več vstali. Mogoče smo lahko veseli, da smo se vrnili v mirne čase predvojnih let? Težko! Naše veliko veselje prihaja iz dejstva, da je napočil dan, ko stojimo na meji, ki loči konec najtemnejših dni našega življenja in začetek nove, še nepoznane dobe. Vendar je vsakdo od nas upal, da bo ta nova doba izpolnila obljubo, kakor mavrica o nevihti, da bo svetla, sončna in srečna. Če bi nas kdo vprašal, kaj smo pravzaprav pričakovali, bi večina izrazila skupno željo zelo preprosto: Vrag naj vzame vse, kar je bilo pred to vojno! In vsak od nas natančno ve, kaj je bilo pred vojno!

Zvečer istega dne (štiri dni preden je Macmillan odletel v Celovec) se je v Moskvi zgodil dogodek, ki mu ni premere, odkar je Lenin prevzel svojo diktaturo. Na tisoče Moskovčanov je prišlo na Trg kominterne in se zbralo pred poslopjem, s katerega je v pomladnem vetru vihrala ameriška zastava. To je bilo poslopje ameriškega poslaništva in tam se je zbirala množica, gnana od nekega spontanega nagona, da dá duška notranjemu občutku sproščenosti in veselja. Vsakemu znamenju ameriškega življenja so klicali do neba, navdušeno so pozdravljali ameriško zastavo in vsakega Amerikanca, če ga je množica dobila v roke in ga nad glavami podajala od enega do drugega. Bil je mrzel dan, toda Moskovčani so dvanajst ur, prav do noči, praznovali pred ameriškim poslaništvom. Uradna zadrega je postajala vedno bolj vidna. Policija je skušala množico razgnati, pripeljali so tja celo godbo, da bi ljudi privabila nase, vendar so vsi ti poskusi bili zaman, množica se ni razšla, dokler se njihovo navdušenje ni ohladilo.

Kaj je mislil Stalin, ko je zvedel za ta izredni dogodek? Po protikapitalistični propagandi cele generacije, po terorju NKVD, ki je nastopila proti vsakemu, ki je samo za palec stopil iz vrste — je bilo to nekaj nezaslišanega! Toda vojne so vedno rušile tiranije, tudi zmagovite. Sovjetska vlada je bila temu sama kriva. Da dvignejo javno moralo, ko je bilo še vse nejasno, so govorili, da bodo prišli boljši časi, da bo preteklost pozabljena, kakor hitro bo fašistična pošast uničena. Zdaj pa bo spet treba drastičnih odredb, da obrnejo uro nazaj. Čistke, podobne onim iz predvojne dobe, so na široko kosile ljudi in so jih pošiljali v pregnanstvo ali za dolgo dobo na prisilno delo v taborišča. Po Gulag taboriščih so začeli izdajati nove varnostne ukrepe.

Če bi v Sovjetski zvezi začela protirevolucija, potem bi te ne začela neoborožena drhal, čeprav velika, ampak — to je Stalin dobro vedel — upor, ki bi ga uprizorili nezadovoljni elementi v Rdeči armadi. Rdeča armada ga je rešila pred Hitlerjem pa ji le ni nikoli zaupal. Leta 1938, ko je češkoslovaška kriza grozila z nevarnostjo evropske vojne, je Stalin dejansko pokazal, da se boji Rdeče armade bolj kot nemške vojske. Samo armada ima

navsezadnje možnost uničiti ogromni aparat NKVD, katere naloga je, varovati diktatorja.

Že dolgo pred dnem zmage (VE day), ko je postajalo jasno, da je zmaga zagotovljena, so začeli priprave za kontroliranje vojakov. Agenti SMERSH-a so že 9. februarja aretirali mladega poročnika Solženicina. Potegnili so ga kot topničarja iz prve bojne črte ter ga odpeljali v ječo Lubianko v Moskvi. Njegov zločin je bil, da se je v zasebnem pismu nespoštljivo izrazil o Stalinu; za to je bil obsojen na osem let prisilnega dela v taborišču. Takim samovoljnim postopkom niso bili podvrženi samo nižji častniki. Ko je bila zmaga na višku, je bil general Krivošein, poveljnik 2. tankovske armade, ki je na nepozabni dan 2. maja vozil svoj tank po kadečih se ruševinah Berlina, pod strogo preiskavo. Nekje med ruševinami je SMERSH našla fotografijo Krivošeina, ki prijateljsko stoji ob strani zasovraženemu Guderianu, ki je bil tankovski poveljnik v Wehrmachtu. Krivošein je imel srečo, da je lahko razložil, da je fotografija stara že pet let, ko sta se nemška in sovjetska vojska skupaj bojevala proti Poljakom.

Po končani vojni so Stalinovi varnostni organi začeli temeljito čistko v Rdeči armadi. Na poveljstvu SMERSH-a v Badenu pri Dunaju so izvedli temeljito preiskavo podčastnikov in častnikov, ki so imeli kakšne stike z nezanesljivim razredom, medtem pa je visoka komisija SMERSH-a v Moskvi odločal o usodi generalov in maršalov. Na tisoče vojakov so demobilizirali in jim odločali usodo: ali se vrniti domov, ali pa so bili poslani na prisilno delo v Centralno Azijo. Samo prav na vrhu, kjer je Stalin v Tuhačevskem gledal Bonapartovo senco, je bilo malo odloga, dokler se ni počutil zadosti varnega, da je nastopil proti svojemu vojaškemu namestniku. Po enem letu časopisne slave je bil maršal Juri Žukov pregnan v temo vojaške uprave v Odesi.

Za vse te ukrepe je bila potrebna zvitost, vztrajnost in krutost, kar so bile Stalinove osebne značilnosti. Tako je ta stroj totalne kontrole, katero je začel Stalin in je dozorela v njegovem nasledniku, bil zmožen uničiti vsako opozicijo — resnično, možno ali namišljeno. Vendar v drugem tednu maja še ni bilo nič gotovega. Nasprotno, nastala je grožnja možnega velikanskega obsega, ki je bila izven Stalinove kontrole.

Ceprav so Nemci več kot dve leti vladali nad širnimi predeli Rusije, Hitler ni znal uporabiti milijonov teh Rusov, da bi pospešil svoje vojne načrte. Določil je, da bodo tisti Rusi, katerim bo on dovolil preživeti, degradirani na stopnjo sužnjev. Odločno je odklanjal misel, da bi zbral to veliko število protikomunističnih Rusov, da bi se borili ob strani nemške vojske. Toda neizogibno, ko se je potreba po moštvu večala, je vpoklical Ruse, Ukrajince in druge narodnosti Sovjetske zveze kot pomožne čete, dokler se število teh ni dvignilo na skoro milijon mož. Poseben spregled je bila ustanovitev kozaških oddelkov, kot je bil von Panwitzev 15. konjeniški

korpus. Vendar je šele konec leta 1944 vedno bolj obupani Hitler odločil, da je že čas, da zaigramo „Vlasovo karto“.

General Andrej Vlasov, zmožen in pogumen poveljnik Rdeče vojske, je bil ujet poleti 1942. Ob koncu istega leta so ga Nemci postavili za predsednika „Ruskega odbora za svobodo“. Ta naslov je bil čisto nepomemben, samo neke vrste simbol vdanosti za tiste Ruse, ki so se borili na strani Nemcev, in ki naj predstavlja neko utvaro o resnični neodvisni narodni opoziciji proti boljševizmu. Kakorkoli že, zahvaliti se je treba nemškimi častnikom, ki so bili toliko inteligentni, da so spoznali, da je sodelovanje z ruskimi uporniki verjetno edino preostalo upanje za rešitev Nemčije pred popolnim polomom, da je Vlasov ugled in vpliv rastle pri Rusih kot pri Nemcih.

V zadnjih mesecih pred razpadom Nemčije je Himmler pristal na sestavo protisovjetske ruske „vlade“ in na ustanovitev popolnoma ruskih vojaških edinic na Vzhodni fronti. 14. novembra 1944 je Odbor za osvoboditev ruskih narodov (KONR) po konferenci v Hradčanski palači v Pragi izdal svoj Manifest. Praški manifest (kakor je bil pozneje znan) v enostavnih besedah poziva na zrušenje sovjetske oblasti in na ustanovitev ruske vlade, zakon in lastninske pravice in odpravo vseh krivic sedanje diktature. Odločno so bili poudarjeni: narodni napredek, samoodločba in državna neodvisnost manjšinskih narodov v mejah nekdanje ruske države.

Ne glede na slučajno namigavanje na „imperialistične sile“, ki jih vodijo bogataši Anglije in ZDA, in zahteve, naj se vojna konča s častnim mirom za Nemčijo, Manifest v ničemer ne izdaja podrejenost nemškim interesom. To je bil program, ki je mogel vplivati na ljudi človečanskih in svobodnih idej, in ima še danes precejšen vpliv na ruske nasprotnike sovjetskega režima. Ta Manifest je bil zelo razširjen v ruskem jeziku kot propaganda. S kvotiranjem sovjetskih zločinov in izdajstev, skupaj z zagovarjanjem civilizirane oblike vlade, je pri bralcih zbudilo navdušenje ali zaskrbljenost, kakorkoli že je bil kdo dovzeten. Namen tega programa je bil, alarmirati napredujoče zapadne zaveznike, da je med Rusi široko razširjena opozicijsko gibanje, ki je z njimi istih demokratičnih in svobodoljubnih idej. Vendar je ta „signal“ naletel na gluha ušesa, česar pa takrat nista vedela ne Vlasov ne Stalin.

Podpisniki so optimistično ugotavljali:

Uspešen konec vojne nam je zdaj zagotovljen:

- a) z večjimi izkušnjami v boju kot leta 1917,
- b) z obstojem in rastjo organizirane vojaške moči: Osvobodilne ruske armade, Ukrajinske osvobodilne vojske, Kozaških čet in Narodnih enot,
- c) z obstojem proti-boljševistiških enot za sovjetsko bojno črto,

d) z obstojem odporniške opozicije med ljudstvom, v vladnem aparatu in v sovjetski armadi.

Kakor so bile ideje, izražene v Praškem manifestu, privlačne in plemenite, se trditev, da je resnično obstajala možnost, da jih bodo uresničili, modernemu bralcu zdi precej neumna. Stalin za to ni vnaprej vedel, zato tega izzivanja ni vzel tako lahko, kakor to danes vemo. Da se je resnično razburjal, dokazuje eden bolj nenavadnih dogodivljajev v zgodbi. V vojnem času je sovjetske koristi zastopalo japonsko poslanništvo v Nemčiji. Ambasador general baron Hiroshi Oshima je posredoval führerju odločen Stalinov protest proti ustanavljanju Vlasovih edinic. Hitler je vzel Oshimov protest resno in prav to je bilo odločilno, da je bil Hitler vedno tako sovražen Ruskemu osvobodilnemu gibanju pod nemškim varuštvo.

Tedaj se je Rdeča armada po letu 1920 prvič znašla pred odločnim ruskim naprotnikom na bojišču. Pri Orlu in na Dnjepru se je poročnik Solženicin moral boriti proti Vlasovim ruskim enotam, ki „so se borile bolj divje kot nemške in jih je bilo zelo težko premagati“. To so bile še vedno pomožne čete nemške vojske, toda zgodaj leta 1945 je bilo „Ruski osvobodilni vladi“, KONR, dovoljeno, čeprav že prepozno, organizirati svojo lastno „Rusko osvobodilno armado“ ROA. Tako je ta ROA z dvema bojnim divizijama, oficirsko šolo, rezervnimi četami in letalstvom štela kakih 50.000 mož.

ROA je imela svojo bazo v Münsingenu v Württembergu. Diviziji sta bili oboroženi in oskrbovani z nemškim orožjem, kot razpoznavni znak pa so nosili svoj narodni emblema s križem Sv. Andreja. Uspešnost za borbo v prvi bojni črti so pokazali februarja 1945, ko je majhna enota prostovoljcev pod poveljstvom carskega častnika, polkovnika Saharova izkazala svoje junaštvo v hudi bitki na Odri. Posledica tega je bila, da so ob koncu marca poklicali 1. divizijo te Osvobodilne ruske armade (ROA) v prvo bojno črto v Cottbus, jugovzhodno od Berlina. V prvi polovici aprila je ta ukrajinska divizija pod poveljstvom strašnega ukrajinskega generala Bunjačenka naredila več obupnih napadov na trdnjavo Rdeče armade blizu Frankfurta na Odri. Za to novo gibanje (KONR) je bil važen dogodek, ker je bil to prvi večji spopad med Rdečo vojsko in rusko narodno opozicijo po končani civilni vojni pred 25 leti. Poleg Bunjačenkove pehote so pri napadu sodelovala tudi Vlasova letala, ki so nosila znak križa Sv. Andreja. Zaradi ponovnih napadov je Bunjačenkova vojska utrpela velike izgube, zato je general sklenil, da se umakne z bojišča. To je naredil tudi zato, ker je zameril Nemcem, ki ga niso podprli s svojim topništvom. Drug razlog pa je bil, ker ne on ne Vlasov nista hotel izgubiti glavnega cilja: ohraniti rusko vojsko ROA za boj proti sovjetski moči.

Bunjačenkova divizija se je nato umaknila proti jugu na Česko; junaštvo,

ki se more primerjati s pohodom Ksenofontovih deset tisočev. Tako se je umaknil sovražnim nemškim četam, ki so jih smatrali za dezerterje ali še kaj hujšega. V začetku maja so prišli v okolico Prage. Ker je hotel ugoditi prošnji češkega uporniškega gibanja, je zjutraj 7. maja prodrl skozi nepopustljive SS čete in zasedel letališče, radio postajo in druge važne točke. Ker je bil popolnoma razočaran nad Nemci, ki so hoteli KONR vojsko izkoriščati le v svoje namene, je Bunjačenko pozval vse nemške oddelke v Pragi na predajo, ali pa bodo uničeni. Medtem pa je češko vodstvo, ki je bilo povečini prosovjetsko, odklonilo vsako sodelovanje z ROA, ker so se bali maščevanja prodirajoče Rdeče armade. Bunjačenko je takoj drugi dan, med osmim in devetim majem, v boju zapustil nehavaležno mesto ter se napotil proti jugu, da bi dobil zvezo z ameriškim generalom Patton-om, ki je prodiral od zapada.

Vojne je bilo konec in ni jim preostalo drugega, kot da se predajo zapadnim zaveznikom, ki bi morali spoznati sovjetske grožnje in s hvaležnostjo sprejeti koristno pomoč. V teh urah zmede so Vlasov, Bunjačenko in drugi voditelji padli v roke Rdeči armadi, vendar večje število teh, ki so jim sledili, so prišli do ameriške črte, kjer so bili internirani. Podobno usodo je doživela 2. divizija ROA, ki se je Češki blizala z juga; vendar se je v njihovem primeru skoro vsemu moštvu posrečilo priti do Amerikancev.

Tak je bil položaj 12. maja, ko je bil Vlasov ujet od Sovjetov. Ruska osvobodilna vojna je bila poražena, toda iz zasliševanja ujetnikov in vohunov, ki so se vrinili v Vlasovo gibanje že takoj v začetku, so začele vstajati vznemirljive vesti. 50.000 nezadostno oboroženih dveh ROA divizij je bilo neznatnega pomena v primeri z ogromno armado oboroženih na obeh straneh, ki sta se bojevali zadnje dni na Vzhodni fronti, vendar so dokazali, da so se protisovjetski izgnanci znali boriti hrabro in odločno, enakovredno vsaki sovjetski enoti. Bunjačenkova 1. divizija in njej odgovarjajoča 2. divizija generala Zvereva sta sestavljali samo del tistega, kar je teoretično in do gotove mere dejansko bilo veliko bolj obsežno gibanje.

Pod poveljstvom KONR-a so spadale še druge enote, kakor Rogožinov Ruskij korpus iz Jugoslavije ter von Panwitzovi in Domanovi Kozaki, ki so vsi prišli iz Italije in se predali Britancem. V zvezi s tem gibanjem so bile tudi ukrajinske in kavkazijske nacionalne legije, kakor tudi Nedičeva srbska milica in Mihajlovičevi četniki. Bilo je že govora o Tretji vojni na Balkanu, ki bi bila zmožna uničiti Titove razbojnike in se utrditi v jugoslovanskih gorah, od koder bi obnovili skupen boj proti marksistični diktaturi.

Vojaške enote KONR-a in njihovi pripadniki so v bojih pokazali tako junastvo, kot nobena druga vojska v 2. svetovni vojni. Njihovo število je bilo majhno in oborožitev slaba, toda teh slabosti je bila kriva kratkovidna politika nemške vrhovne komande. Možnost rekrutiranja je bila neizčrpna.

Če bi Hitler ne bil tako obseden z rasno teorijo diskriminacije in politike slepega uničenja „židovskega boljševizma“, bi do konca leta 1941 vojno na Vzhodni fronti z lahkoto spremenil v rusko državljansko vojno. V zadnjih mesecih vojne, ko je obup prignal nekatere njegove tovariše tako daleč, da so se obrnili po pomoč „na njihove Ruse“, so začeli spet upati v zmago. Med in po praški konferenci novembra 1944 so začeli razgovore, da bi bili izmed vojnih ujetnikov in drugih Rusov na ozemlju, ki je bilo zasedeno po Nemcih, zbrali pet milijonsko armado.

Do takrat so bili Nemci že zdavnaj pregnani z ruskega ozemlja, toda na ozemlju Reicha so imeli še veliko sovjetskih ujetnikov, prisilnih delavcev in beguncev. Celotno število je neznano, vendar je bilo tam od pet in pol do šest milijonov sovjetskih državljanov. V času, ko se je v drugem maju Nemčija podala, je veliko teh ljudi spet prišlo za sovjetsko linijo, vendar je še veliko ljudi ostalo izven sovjetske kontrole, posebno na ozemlju Nemčije in Avstrije, katerega so zasedli Amerikanci in Angleži.

Končno so po določitvi Jaltške pogodbe Britanci in Amerikanci morali vrniti v Sovjetsko zvezo več kot dva milijona sovjetskih državljanov. Računa se, da se je drugega pol in do enega milijona porazgubilo po Zapadu. Nastane pa vprašanje, ali je Stalin tri dni po končani vojni mogel verjeti, da bodo Zavezniki brezpogojno izpolnili jaltško pogodbo? Res, Britanci so že dalj časa vračali ujete ali osvobojene sovjetske državljane v Murmansk ali Odeso ali po suhem čez Perzijo. Toda to je bilo v času, ko so Sovjetsko zvezo še vedno potrebovali v skupni borbi proti Nemčiji. Morda bi tedaj, ko so si sovjetske in anglo-ameriške čete sredi Evrope gledale iz oči in oči, premislili in spremenili svoje obveznosti. Vsekakor je bil ameriški postopek zelo sumljiv. Do takrat Amerikanci niso sledili britanski razlagi pogodbe, da je treba uporabiti silo, če bi se ujetniki uprli vrnitvi. Še slabše je bilo to, da so se Amerikanci stalno držali Genevske konvencije (katere Sovjeti niso podpisali) in ki jasno pravi, da k vrnitvi ne bodo silili tistih, ki se smatrajo za nemške vojne ujetnike in tako spadajo pod določila Genevske konvencije. To pomeni, da oddelki ROA, ki so se pravkar predali Amerikancem, lahko zahtevajo, da so od repatriacije izvzeti in da morajo z njimi postopati kot takimi, ki so služili v nemški vojski.

Vse je dišalo po izdaji in hinavščini. Vojaki ROA divizij so dobili pripravljeno zavetje za ameriško linijo, Kozaki, Russkij korpus in Šandrukova ukrajinska divizija pa na ozemlju britanske cone v Avstriji. Ko je bil generalov Vlasov 12. maja ujet po nekem oddelku Rdeče armade, je bilo odkrito, da spada pod varstvo ameriške vojske, ki so ga skrivaj odvedli za svoje bojne črte. Z večino vojaških oddelkov KONR-a v svojih rokah in z rezervo dva do tri milijone sovjetskih državljanov so zahodni zavezniki tedaj imeli zares močno orožje za slučaj, če bi neizogibno nasprotstvo pripeljalo do vojne.

Vse to izgleda kot negotova domneva. Kako naj vemo, da je Stalin gledal ta razvoj s tega vidika? Čeprav nimamo nobenih direktnih dokazov o njegovih razmišljanjih v tistem času, jih vendar veliko izvira iz reakcij, ki jih je povzročilo. Že samo ravnanje s sovjetskimi državljani, ki so se vračali iz ujetništva po Evropi, je bilo osnovano na postavki, da je vsak, ki je le nekaj časa živel izven meja socialistične države, s tem dejansko že postal sovražnik sovjetske moči. Tako je bila velika večina vrnjenih po več let konfinirana po zelo povečanih taboriščih Gulag uprave. Skrajnost tozadevnega sovjetskega strahu se kaže v nesmiselnem primeru, ko so jetnike, katere so „osvobodili“ iz taborišča Auschwitz, takoj prepeljali v prav tako strašna sovjetska taborišča okoli sverenega tečaja.

Stalin se je bal, da bodo anglo-ameriški kapitalisti sovjetske državljane pod njihovim varstvom rekrutirali ter jih v bodoči vojni izrabili kot peto kolono. To je zelo verjetno, saj ga je bilo še vedno strah nemškega nerodnega poskusa, da izrabijo podobno priložnost. Vendar ni treba, da se naslanjamo samo na domneve in primerjave.

Takoj po izkrcaju na D-Day, 6. junija 1944, je zavezniško vojaštvo začelo loviti večje število sovjetskih državljanov. Prepeljali so jih v Anglijo in jih tam držali v vojaških taboriščih. Sovjete je bilo sram javno priznati, da so izmed vseh drugih bojujočih se narodov bili samo njihovi državljani, ki so množično prestopali na sovražnikovo stran. Hlinili so, da imajo te ljudi za osvobojene ujetnike in so Britance prosili, naj jih za take tudi imajo, obenem pa naj jih imajo varno zaprte do časa, ko jih pošljejo nazaj domov. Na žalost se ta sovjetska hinavščina ni ujemala z britanskim zakonikom. Če so ujetniki svobodni, potem spadajo pod britanski civilni zakon in jih ne morejo držati grupirane v skupine, niti jih ne bodo mogli uspešno zbrati, ko pride čas za rapatriacijo. Urad za notranje zadeve je razložil, da je edina rešitev, če ti sovjetski ujetniki pridejo pod Zavezniški vojaški zakon. Tako postanejo člani zavezniške enote na Britanski zemlji. Lahko bodo ostali skupaj pod sovjetsko disciplino, izven oblasti britanskega civilnega prava.

Zunanji urad je bil zelo začuden, ker so Sovjeti tej ideji ogorčeno ugovarjali in so šele čez eno leto nejevoljno pristali in sprejeli nameščenje njihovih državljanov v Britaniji pod Zavezniški vojaški zakon. Tudi tedaj so pristali šele potem, ko so se prepričali, da bodo ujetniki res ostali v taboriščih za zično ograjo, zastraženi od britanske vojske. Zunanji urad pa je upal, da ta sporazum nikoli ne bo prišel na razpravo pred sodiščem.

Čeprav Zunanji urad ni mogel nič bolje razumeti te sovjetske nepopustljivosti kot katerikoli druge poteze sovjetske politike, so Sovjeti vsaj povedali svoje mnenje. Zavezniški zakon, tako so razlagali, ima za posledico, da iz njihovih ljudi organizira neko zavezniško enoto v Britanskem kraljestvu, s čimer se sovjetska vlada ne strinja.

Tako bistveno je bilo to mišljenje za sovjetsko politiko, da bi bilo

dovoljeno, če treba, resno ogrožati zavezniške vojne napore. SOE je zamislila načrt za prevrat na stotisoče sovjetskih državljanov, ki so se na Francoskem borili v nemški vojski, pa je to uspešno vetiral zastopnik NKVD v Londonu, ker bi pol ducata sovjetskih ujetnikov, ki so bili v Britaniji, kot padalci odskočili v zaledje nemške armade.

Kako je bil Stalin obseden od strahov, pokaže tudi navaden dogodek v taborišču za Ruse v Newlands Cornerju blizu Guilforda. Ko je načelnik sovjetske repatriacijske komisije general Ratov hotel zapreti deset nepokornih Rusov, mu je britanski častnik predlagal, naj si sam oskrbi potrebno stražo. Tedaj mu je Ratov (tako je brigadir Firebrace pozneje poročal) odgovoril: „Mislim, da tega ne morem storiti, ker so moji možje neoboroženi in ne verjamem, da bi sovjetska vlada dovolila, da bi bili oboroženi.“ Če je primer z nekaj starih pušk v rokah sovjetskih ljudi v inozemstvu zbudil tak strah, potem se ne moremo čuditi, če je prisotnost kozaskih oficirskih korpusov na svobodi v Avstriji izgledala tako resna nevarnost.

Ta grožnja bi se uresničila v slučaju, če bi Britanci in Amerikanci prevzeli javno sovražno razpoloženje proti Sovjetski zvezi; to pa je bilo tisto, za kar je Stalin verjel, da je njegov strah upravičen. Že mesece je sumnil na zapadne zaveznike, da nameravajo skleniti z Nemci ločen sporazum z namenom, da preprečijo sovjetsko prisotnost v Srednji Evropi. Ta sum se je spremenil v pravi alarm, ko je zvedel za Alexandrova tajna pogajanja za predajo nemške vojske v Severni Italiji. 3. aprila je Rooseveltu pisal zaskrbljeno pismo, kjer trdi, „trenutno je položaj tak, da so se Nemci prenehali bojevati z Britanci in Amerikanci na zahodni fronti, obenem pa nadaljujejo vojno proti Sovjetski zvezi, ki je zaveznica Britanije in ZDA.“ Milovan Djilas je bil priča Stalinovi bojazni, naj „ne strašijo“ Anglo-Amerikancev v Jugoslaviji, in njegovemu strahu, da bi zavezniška mornarica v slučaju kakega prepira takoj zasedla Črno morje.

Dan zmage (VE-day) 8. maja 1945 sovjetskih strahov ni pomiril, ampak je prinesel še nove povode za alarm. Uradni protokol jaltske konference je določil razdelitev povojne Nemčije v okupirana področja in bodočem sovjetskem področju za mejo postavil črto južno do Lübecka, do češke meje — isto, ki obstaja še danes. Toda razvoj zadnjih bojov je potisnil anglo-ameriško bojno črto daleč proti vzhodu, da so skoraj polovico ozemlja, ki danes sestavlja Sovjetsko Vzhodno Nemčijo okupirali zapadni zavezniki. Prav tako so Einsenhowerjeve čete zasedle zapadno Českoslovaško, to je deželo, katero so smatrali za sovjetsko vplivno področje. Samo v Avstriji so Sovjeti zasedli nekaj ozemlja, ki je bilo določeno za anglo-ameriško.

Churchill je zelo pritiskal na Einsenhowerja, naj gre še naprej in zasede Prago, preden bi jo zasedli Sovjeti

(Sledi).

Stane Kos: Stalinistična revolucija na Slovenskem - 1941-1945, 2 del,

Samozaložba, Buenos Aires, 1991. Tisk: Mohorjeva tiskarna v Celovcu, 271 strani.

S tem drugim delom svoje v zdomstvu napisane knjige, avtor dopolnjuje celotno podobo stalinistične revolucije na Slovenskem. Ta del objema obdobje od jeseni 1943 do konca vojne 1945 in v dodatku se pobavi z umikom Slovenske narodne vojske, njeno predajo Angležem in nato z angleško prevaro, z izročitvijo partizanom in njenimi posledicami.

Knjiga — t. j. oba dela — sta delo enega samega človeka in je en sam človek tudi odgovoren za vse, kar je v knjigi zapisano in kar ni.

Tudi za ta drugi del veljajo misli, pomisleki, in vprašanja, ki jih je ob izidu prvega dela podal dr. Stanko Kociper („Tabor“ 1985, št. 7/8, str. 1957 in naslednje). Ker je od takrat preteklo kar precej časa, tu v glavnem ponovim, kar se pravzaprav tudi nanaša že kar na drugi del.

Celotne, sistematizirane obdelave naše medvojne problematike pa zdomstvo doslej še ni dalo. Dr. Tine Debeljak nam je v podlistkih „Svobodne Slovenije“ zapustil samo dokaz svoje razgledanosti, načitanosti in truda pri zbiranju gradiva, kakršno je pač v skladnosti z njegovim vnaprej prisvojenim (strankarskim) političnim konceptom, ki pa je ostalo brez kritične, primerjalne analize in ureditve; tako da bi lahko služilo samo, kot na hitro skicirani črni, neprečiščeni osnutek in napotek k virom za neko bodoče raziskovanje in strokovno zgodovinsko obdelavo. 1)

(...) čeprav vsaj ta pričujejo del nakazuje, da tudi to delo, žal, še ni sad strokovnega oblikovanja, ampak hvalevreden trud amaterja, ki se tega očitno zaveda, ko se že kar v uvodu v naprej izgovori: „Če je v knjigi kaj, kar se oddaljuje od objektivne resnice, je tisto zmota — laž prav gotovo ni...“ in s tem „odpre dežnik“, kakor pravimo v Argentini, za slučaj, „če bi deževalo“. (...) Strokovnjak takšnega opravičila ne bi nikdar zapisal. Poznani venezuelski zgodovinski analitik Arturo Uslar Pietri je neke poudaril: „Če je spomin v vseh vedah nenadomestljiva osnova poznavanja in napredovanja, ni to nič manj v zgodovinopisju. Kako naj sicer poznamo zgodovino in celo o njej razpravljamo, če nimamo v spominu nekega neobhodnega poznanja datumov, dogodkov in časovnega zapovrstja?

Ker pa stojimo (še vedno! Op. ur.) pred prvim poizkusom kritične analize naše celotne medvojne problematike, to seveda v ničemer ne zmanjšuje piševe zasluge in je samo hvalevredno, da se je lotil naloge, za katero so bili pozvani strokovnjaki, pa so nas za ta sad našega poslanstva v zdomstvu prikrajšali.

Prav tako moram priznati, da mu nemalo zamerjam psevdonim. Danes, ko mlada znanstvenica celo v domovini že postavlja „obelisk sredi Ljubljane“ pobitim domo-

1) Tako avtor pričujejo knjige kot domovinski zgodovinarji, se ga krepko poslužujejo.

brancem, pač ne morem več najti veljavnega razloga, da v zdomstvu prav posebej za ugotovitve kritične analize zgodovinskih dogodkov ne bi postavili svojega imena.

Prav tako je pisec prvič v zdomstvu vsaj s kritično lešerbo posvetil v taktiziranje našega medvojnega nekomunističnega političnega vodstva, ki se je v oči neizbežne katastrofe države razdelila v dve ekipi: eno, ki se je prebila k zaveznikom, in druga, ki naj bi pod okupacijo „slovensko kri kar najbolj ščitila“, kakor zabeleži Stane Kos. Usoda našega naroda pod nemško okupacijo na Gorenjskem in Stajerskem (deportacije itd.) je to drugo ekipo slovenskih politikov „vodila k odločitvi, da bodo z Italijani lojalno sodelovali“, pa je „njihove poštene namene“ komunistična partija izigrala v svojo korist z razglašanjem upora proti okupatorju; tem bolj, ker piscu, kljub temu ostaja vprašanje, ali niso šli slovenski predstavniki v taktiziranju z Italijani sem in tja le predaletč“.

V tej zvezi se mi vsiljujeta vsaj dve bistveni pripombi oziroma ugotovitvi, ki ju je Stane Kos prezrl.

Prva je že sama ocena narave ekipe, ki je ostala v domovini, da bi „kar najbolj ščitila slovensko kri“. S samim trenutkom, ko se je za to odločila, ji je namreč moralo že biti jasno, kakšna bo njena vloga — t.j. narava — pod okupacijo. Zato se je morala predvsem zavedati, da je vsaj njena politična bodočnost postavljena na kocko; kar pa spričo reke slovenske krvi, ki je začela teči predvsem z zločinskim nastopom stalinistične revolucije, ni bila nikakšna previsoka cena za ljudi resničnega narodnega in moralnega kalibra. — Vso zgodovinsko opravičilo, ves zgodovinski smisel pa je ta ekipa zgubila, ko je najprej z raznimi celo državnopravnimi predlogi — ban Marko Natlačen najprej Nemcem (12. aprila 1941) v Celju, potem pa (18. aprila 1941) Mussoliniju — z vdanostnimi izjavami celo v imenu vsega prebivalstva, s sosvetom pri italijanskem Visokem komisarju, z obiskom pri Mussoliniju v Rimu, z visokimi fašističnimi odlikovanji itd., dala vse adute v roke stalinistični revolucionarni perfidiji, potem pa z zapuščanjem proslulega sosveta pri Visokem komisarju, z odstopom ljubljanskega župana dr. Jureta Adlešiča itd., začela skakati z voza, na katerem je bila nagrmdena trpeča usoda slovenskega ljudstva med neznosno sovražno okupacijo in takrat tudi že istočasno zverinsko stalinistično revolucijo.

Drugo, česar ne Stane Kos (vsaj v tem prvem delu še ne) ne nikdo drugih v svojih spisih ne vrednoti zadosti (ali nič), pa je dejstvo, da je samo in prav ta politična ekipa ustvarila neizogibne okoliščine in postavila nerazdružljive temelje za vso našo poznejšo takoiimenovano „kolaboracijo“ — od Vaskih straž do domobranstva in seveda generala Leona Rupnika —, ker je bila samo nujna, tedaj že neizbežna posledica njene pričete, pa ne dokončane naloge: to je tega, kar je ob razsulu države, ko še ni bilo ne duha ne sluha o stalinistični revoluciji, začela delati, pa se v strahu pred komunisti in predvsem v skrbi za svojo politično bodočnost spremenila v nepotirje (ne tič, ne miš), ko bi njena skrb za „ščenje slovenske krvi“ bila še vse bolj potrebna kot ob samem razsulu države.

Stane Kos v tej zvezi na str. 113 sicer presodi: „Namesto da bi slovenski politiki vodili do italijanskega okupatorja dosledno pasivno rezistenco, so bili do njega lojalni“, pa ne konstatira posledic, to je, da so v takšnem ravnanju imela svoj neizbežni izvor vsa poznejša dogajanja — vse do Vetrinja. Jih bo postavil na pravilno mesto in jih tudi pravično ovrednotil v nadaljevanju svojega spisa, ko bo nujno moralo biti

govora o slovenskem domobranstvu (takrat edini možni posledici Turjaka in Grčar-ic) in generalu Leonu Rupniku, edinem, ki ni mislil na svojo politično bodočnost, ampak je že vnaprej vedel, da bo žrtev (kar ni isto kot grešni kozel)? Bo tudi generala Leona Rupnika, ki ga je na njegovo mesto povrhu potisnila prav ta ista ekipa s pomočjo škofa dr. Gregorija Rožmana, postavila pod vsaj enako zelo lojalno lupo, kot na isti strani razloži gornjo ugotovitev: „Njihov cilj je bil ohranitev elementarnega narodnega življenja, za kar je bila dana možnost le v Ljubljanski pokrajini“? Zakaj tudi pod nemško okupacijo je bil poseben status Ljubljanske pokrajine, kakršni je botrovala ta ekipa (samo Rupnikov pristanek prezidentsva je preprečil, da njegovega mesta ni zasedel nov fašistični Visoki komisar, ki je že bil na poti; je že kdo pomislil, kaj bi to pod istočasno nemško okupacijo pomenilo?), temeljna pogojnost vsega dogajanja in temu odgovarjajočega ravnanja (...)

(...) Strnjeno: če — upoštevajoč tudi globoko protikomunistično idejno narnanost in idiosinkrazijo ogromne večine slovenskega naroda — nismo ne samo smeli, ampak tudi ne mogli pustiti prostih rok stalinističnim bandam, katerih izprijenim voditeljem je ta ekipa politikov s svojo „lojalnostjo“ (nekako jo je treba pač poimenovati) od samega začetka okupacije izročila vse adute, potem je možna samo konstatacija, da je prav ona ustvarila okolnosti, ki se jim v obrambi pred krvavim navalom zločinske stalinistične revolucije prav za časa tuje okupacije ni bilo več mogoče izogniti.

In tu se v posledici vsiljujejo nekatera nujna vprašanja:

Zakaj potem trmasto izravnavanje krive vrbe, ki je bila zasajena že na samem začetku okupacije (...) (Zakaj) zahteva, da bi Rupnik moral Nemcem javno pljuvati v obraz, da bi „pravilno“ — „ščitil slovensko kri“? Zakaj potem prav s strani teh politikov vsa (vsaj) obstrukcija Rupnikovih prizadevanj, če pa so ga prav ti politiki porinili na položaj, kjer naj bi namesto njih dokončal, kar so oni — brez potrebe, kakor vsaj nakazuje tudi Stane Kos — „za zaščito slovenske krvi“ pod čisto drugačnimi okolnostmi — ker še ni bilo stalinistične revolucije — pričeli že spomladi leta 1941? Zakaj že takrat — in do današnjih dni — vsa gonja proti Rupniku, ki mu je trpeč narod zaupal in že tudi več kot slutil, da je celo izbil komunistom iz rok revolucionarni mit in sprožil edino resnično (prvo!) slovensko narodno revolucijo: — namesto razrednega boja, zedinjenje za idejnim vodilom: Bog — Narod, Domovina? (...) Zakaj ob popolnem nepoznanju (ali preziranj, kar je še huje) svetovnopolične konstelacije ob koncu vojne odstranitev Rupnika v norem zaupanju v prihod zaveznikov v Ljubljano? Zakaj s tem ugonobitev Rupnikovega načrta o poslednjem, usodnem protikomunističnem odporu združenih jugoslovanskih (in drugih) sil v Sloveniji (končno vsaj v Gorenjskem kotu), česar so se komunisti najbolj bali in kar so ne samo želeli, ampak tudi pričakovali zahodni zavezniki? (...) Zakaj potem vsaj distanciranje, če ne že vztrajno blatenje Rupnika — od sramotnega sprejema v taborišču Servigliano, ko so ga Angleži že spustili na svobodo, do današnjega dne? (...) Zakaj desetletja pri naših komemoracijah za „žrtvami okupacije in komunistične revolucije“ popoln molk celo o slovenskem domobranstvu — da o Rupniku ne govorimo —, ki je vendar bilo — ne malo prav po zaslugi te ekipe — pglavitna žrtev? Zakaj razbijanje enotnosti, ki jo je s krvjo svojih padlih zvarilo slovensko domobranstvo za časa svojega zgodovinsko zapletenega odpora proti stalinizmu? - - -

Bo vsaj Stane Kos, ki je s tem prvim delom svojega spisa dokazal, da ima potrebne

osnove za kritično ocenjanje, znal in imel korajžo odgovoriti pravilno na vsa ta (in še toliko drugih) vprašanja v nadaljevanju svojega hvalevrednega truda?

To so v glavnem problemi, nakazani v oceni prvega dela. V drugem delu avtor nekako kronološko popisuje dogodke v Sloveniji, navezane na splošna istočasna svetovnopolična in vojaška dogajanja. Toda knjigo je priredil tako, da v posameznih podpoglavjih različnih poglavij časovno in vsebinsko preskakuje dogodke oziroma jih nekako ponavlja. (Morda za boljše razumevanje?)

Pri tem se v glavnem poslužuje domovinskih virov, tu in tam pa mu je dobrodošla tudi (razsejana) zdomska snov in pričevanja, katerih ni malo, le težave so doseči jih. (Vsako delo je ostalo poznano v precejšnji meri le v krogu, kjer je izšlo!) Za zgodovino pa ni dovolj, da jo poznamo po naštevanju političnih in vojnih dogodkov, vladarjev in revolucionarjev, politikov in kulturnikov, temveč je za njeno razumevanje nujno potrebno vedeti, kakšno je bilo takrat duhovno razpoloženje, kajti brez poznanja stanja duha, ki je vodilo in obvladovalo popisane dogodke, nam isti, pa če so še tako dobro razloženi, ne bodo jasni. V vsem delu Nikolaja Jeločnika, ki ga je stalo ogromno truda in napora, pa pisec samo našteva dogodke, njih vzročno povezanost in njih posledice. Ne najdemo pa opisov duhovnih razmer za ves njihov potek, razen vsake toliko medle odseve, ki pa niso zadostni. Res pa je tudi, da bi v ta namen bilo potrebno vsaj prav tako obsežno delo, katerega sad je pričujoča knjiga. Morda se bo našel kdo v prihodnosti, da se bo lotil tega, sicer nehvaležnega dela, pa nujno potrebnega za razumevanje naših dni.

Vsebinsko je avtor razdelil na uvod, sedem poglavij in epilog; knjiga je tehnično dobro izdelana, posamezna poglavja pregledna, kolikor pa je tiskovnih napak, pa si jih vsak resen bralec lahko kar sam popravi, čeprav nekajkrat ni ravno razvidno, ali je pograbil tiskar ali je napaka v rokopisu, toda naštevati vse te skoro nepomembne pomote, bi privedlo do precej predolgega zapisa, pomagalo pa nič.

Na vsa vprašanja, ki jih je zastavil dr. Stanko Kociper v svoji oceni prvega dela, ne najdemo v drugem delu niti enega zadovoljivega odgovora. Ali Niko Jeločnik tistega „Tabora“ ni prebral? Ali ni hotel ali pa ni mogel podati odgovorov? Vsekakor so vsi odgovori ostali v črnilniku. Toda s takim postopkom je postalo marsikatero vprašanje še bolj kočljivo in morebitni odgovori še težji. Ne samo, da avtor vprašanja ignorira, temveč jih še bolj zaplete!

Kar se generala Leona Rupnika tiče, jo je precej slabo odnesel.

Sicer je res, da je gen. Leon Rupnik (že proti koncu avgusta 1943) v svojstvu ljubljanskega župana zahteval od poveljnika XI. armadnega zbora italijanske kraljeve vojske, generala Gastona Gambare dovoljenje za organiziranje meščanske straže v Ljubljani 2), toda ta „meščanska straža“ ni bila nikdar ustanovljena, čeprav so se za zamisel zanimali tudi nemški predstavniki. 3)

V teku splošnega razoroževanja so Nemci seveda razorožili tudi vse vaše stražarje in legionarje, ki so jih zatekli v Ljubljani, ali pa so se zmedeni zatekli s podežel-

2) Tabor 1970, str. 144 - Dr. S. Kociper: Ustanovitev in žaloigra slovenskega domobranstva.
3) Istotam.

ja v mesto, ter jih zaprli na prostorih Velesejma in v Št. Vidu. 4)

Polkovnik Oertel je obljubil, da bo na blok poslal takoj nekaj moštva, čim bo mesto očiščeno, in izjavil, da so Nemci o problemih Ljubljanske pokrajine že poučeni ter da je razorožitev legionarjev v mestu Ljubljani samo prehodna varnostna mera, dokler se položaj bolj ne razčisti; zakaj vedeli bi naj tudi, da bi „nekateri neodgovorni politični hujskači utegnili te ljudi zplesti v samomorilne nastope proti nemškim četam“; da pa je svojemu polku že dal povelje, da te edinice sprejmejo povsod, kjer bi se mu „miroljubno približale“. 5)

Prav za italijansko kapitulacijo se je vrnil v Ljubljano (...) bataljon legionarjev, ki jim je poveljeval (...) stotnik (...) Srb Dejan Suvajdžič. Borci so se razšli po domovih in tako po večini ušli razorožitvi in priporu. 6)

(...) 10. septembra 1943 je general Rupnik že v jutranjih urah opozoril istočasno Schluiferja (Hptstuf. Schluifer je bil tedaj šef Sicherheitsdiensta) in Oertela (polk. Oertel je bil takrat vojaški poveljnik mesta) na edinico legionarjev in na legionarje na Velesejmu in v Št. Vidu. (...) bilo je potrebno samo nekaj ur in predlog generala Leona Rupnika je bil odobren. 7)

(...) tistih 20 fantov iz odreda „Beli Orel“ in legionarji iz skupine stotnika Dejana Suvajdžiča so po sili prilik postali jedro, okoli katerega se je v mestu Ljubljani začelo snovati in organizirati poznejše slovensko domobranstvo. 8)

Skupina stotnika Dejana Suvajdžiča je prvi uspeh prizadevanj v smeri ustanovitve Slovenskega domobranstva; temu se morejo priključiti še skupine stotnika Ludvika Kolmana, stotnika Vinka Fortune, nadporočnika Ratka Šušteršiča, dr. Pezdircarja in dr. na Notranjskem, ki sploh niso bile razorožene, a s svojo zmago nad ogromno komunistično premočjo je novomeška skupina Vuka Rupnika postala temelj, na katerem se je pozneje razvilo slovensko domobranstvo na Dolenjskem. 9)

Dr. Stanko Kociper v svojem spisu nikjer ne omenja ustanovitve „meščanske straže“, ker je zamisel ostala le pri zamisli in ni bila nikdar realizirana.

V že omenjenem spisu trdi dr. S. Kociper, da je dne 15. septembra 1943. leta pozval Gauleiter in državni komisar dr. Friedrich Rainer k sebi gen. Leona Rupnika, takrat še ljubljanskega župana in kjer je ta dobil zagotovilo, da se leto 1941 ne bo

4) Istotam

5) Istotam.

6) Istotam, str. 147

7) Istotam..

8) Istotam, str. 148.

9) Istotam, str. 149.

nikdar več ponovilo. 10) Gen. Rupnik pa je zapisal, da je dr. Rainer bil 14. septembra 1943 v Ljubljani. 11)

Nikolaj Jeločnik pa pravi, da je sredi septembra prišel Rainer v Ljubljano, in da je k posvetovanju v vladno palačo povabil tudi ljubljanskega škofa Rožmana in takratnega mestnega župana, divizijskega generala Leona Rupnika. Škofa naj bi povabil po nasvetu slovenskega narodnega vodstva, kot trdi zdomski kronist, kot najbolj nepristranskega predstavnika Slovencev v takratni Ljubljanski pokrajini, „da je za prazno mesto v vladni palači, v imenu slojev prebivalstva priporočil ljubljanskega župana generala Leona Rupnika“. 12)

Po dr. Kocipru je bil škof dr. Gregorij Rožman takrat pri gen. Rösenerju z istim poslanstvom in po nasvetu „politikov“. In prav tako so poslali škofa k Rupniku, da bi ga pridobil za to idejo in ga tudi prepričal, da ga bodo „vsi podprli“. 13)

Če primerjamo oba zapisa o istem problemu, opazimo ne samo razlike v osebah, katerim je bil gen. Rupnik priporočen, temveč tudi o kraju samem, kjer naj bi se to zgodilo (Ljubljana ali Celovec, Rainer ali Rösener). Po Kocipru Celovec po posredovanju Rösenerja, po Jeločniku Ljubljana in Rainer.

Če je bralec do sedaj vedel, kdo je dal pobudo in ustanovil slovensko domobranstvo, po prebranju knjige tega ne more več vedeti. Tu najdemo Rösenerja, dr. A. Šmajda, A. Križmana, polk. Kokalja in gen. Rupnika; če pa še upoštevamo 23. septembra 1943 objavljen oglas o ustanovitvi „slovenske domobranske legije“ z imaginarnim podpisom „Poveljstvo Slovenskih domobrancev“, je zmeda popolna, a najsilabše jo odnese gen. Leon Rupnik. V ospredje pa stopi ilegalni Protikomunistični odbor (SLS).

Po objavi oglasa o ustanovitvi Slovenske domobranske legije, je general takoj določil svojega sina, letalskega nadporočnika Evgena Rupnika, da organizira in vodi naborni odsek domobranstva. 14) Za poveljnika domobrancev pa je postavil polkovnika Antona Kokalja (na predlog Protikomunističnega odbora). Polk. Kokalj je takoj začel organizirati svoj štab. 15)

Zamisel in želja gen. Rupnika je bila organiziranje vsenarodne, v strankarskem oziru popolnoma nekompromitirane, pa ideološko podkovane in strogo disciplinirane vojske. 16)

Tako sta se ppolk. Ernest Peterlin (eksponent „Straže“) in rez. ppolk. Mirko Bitenc

10) Istotam, str. 173.

11) D. Željeznov, Rupnikov proces, str. 150, 151.

12) Stane Kos, Stalinistična revolucija, str. 11.

13) Tabor 1970, str. 159, dr. S. Kociper

14) Istotam, str. 178.

15) Istotam, str. 178.

16) Istotam, str. 197.

(uradna SLS) takoj vključila. Bivši ilegalni poveljnik mesta ppolk. Franc Krener je vstopil v Slovensko domobranstvo šele po 10. oktobru 1943. 17)

Škoda, da Nikolaj Jeločnik ne pojasni v svojem delu, odkod je dobil podatke, ki so zgoraj navedenim čisto nasprotni (str. 16) in kjer trdi, da je Rösener 12. oktobra 1943 postavil ppolk. Krenerja na čelo Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva, polk. Kokalja pa razrešil.

Po dr. S. Kocipru je „Kmečka pisarna“ pod vodstvom svét. Karla Škulja v okviru Protikomunističnega akcijskega odbora in za Rupnikovim hrbtom in brez njegove vednosti vršila „mobilizacijo“, kar je Rösener seveda zvedel, in mera je bila polna.

(...) v soboto, 30. oktobra 1942, ob štirih popoldne je zaukazal ves domobranski štab skupaj s prezidentom gen. Leonom Rupnikom ter stotnikom Vukom Rupnikom k sebi. (18)

(...) gen. Rösener je postavil ppolk. Franca Krenerja kot poveljnika štaba, ppolk. Milka Vizjaka kot njegovega pomočnika ter ppolk. Ernesta Peterlina kot načelnika „Organizacijskega štaba slovenskega domobranstva“, ki ga je vključil v „Abteilung für Bandenbekämpfung“ pri svojem štabu. 19)

4. novembra 1943 je gen. Erwin Rösener kot vrhovni poveljnik okrožja ter v svojstvu „Beraterja“ (svetovalca) Ljubljanske pokrajine, presidenta še pismeno pozval, da „se drži izven vseh poslov slovenskega domobranstva. 20)

S tem je ušlo slovensko domobranstvo njegovemu očetu in ustanovitelju gen. Leonu Rupniku iz rok. 21)

Kar je storil gen. Erwin Rösener 30. oktobra oz. 4. novembra 1943, Nikolaj Jeločnik opravi že 12. oktobra. Verjetno je ta razlika le nujna posledica virov in poročil, kate-re je avtor uporabljal pri svojem pisanju. Sicer so pa razne trditve že kar od začetka knjige Nikolaja Jeločnika nezanesljive in se same med seboj ne ujemajo. Zlasti se skozi vse delo vleče — kot rdeča nit — zapostavljajoče predstavljanje generala Leona Rupnika ter njegovega dela; pa poveljevanja „politikov“, zlasti SLS. Za tako stališče politikov se mora smatrati že kar 10. oktobra 1943 dogodek, ko je tedanji šef domobranske propagande Lojze Ilija iz prvega radijskega govora dr. Stanka Kocipra (...) črtal do zadnjega vse stavke, ki so se nanašali na Rupnika, ker je bilo treba Rupnika držati proč od domobranstva. 22) Pač zanimiva enakost pogledov slovenskih politikov in nemškega generala — sicer iz različnih vzrokov — kar se tiče odnosov gen. Rupnik — domobranstvo!

17) Istotam, str. 197/8.

18) Tabor 1970, str. 200/1.

19) Istotam, str. 201

20) Tabor 1970, str. 201 in Tabor 1968, št. 7, str. 169.

21) Tabor 1970, str. 201.

22) Istotam, str. 200.

Na strani 58 pravi Nikolaj Jeločnik: *Z vstopom aktivnega poveljniškega kadra so se čutili prizadeti posebno katoliški politični krogi. Strah jih je bilo pri aktivnih načelne liberalne nejasnosti in pomanjkljive slovenske usmerjenosti, saj je slo predvsem za vzpostavitev povojne monarhije.*

Mislim, da ta stavka dovolj jasno povesta, zakaj tedanja gonja politikov proti Rupniku in proti gotovemu delu domobranskih častnikov, bivših „aktivcev“. Ali ti politiki niso pomislili, da se takšno njihovo početje prav za časa tuje okupacije le malo ali nič ne razlikuje od postopka komunistične stranke? Saj gre v obeh primerih za razbijanje narodne enotnosti v času, ko je ta bila najbolj potrebna. Končna posledica (poleg še drugih činiteljev) a v glavnem tega in takega delovanja je —vetrinjska tragedija.

V Jeločnikovem podajanju zgodovine 20-mesečnega aktivnega obstanka slovenskega domobranstva vidimo skoro stalne organizacijske spremembe, toda nikjer niti mimogrede ne omenja Rupnikovih deset zapovedi domobrancem, ki „imajo trajno in splošno veljavo za vojaka - Slovenca. 23)

.Te zapovedi so:

- 1 - Domobranec, bodi etično prekaljen Slovenec.
- 2 - Domobranec, ljubi svoj narod.
- 3 - Domobranec, ljubi svojo domovino.
- 4 - Domobranec, utrjuj svojo voljo.
- 5 - Domobranec bodi poslušen.
- 6 - Domobranec, bodi hraber.
- 7 - Domobranec, bodi tovariški.
- 8 - Domobranec, bodi vitez.
- 9 - Domobranec, bodi dobre volje.
- 10 - Domobranec, bodi svojemu narodu vzgled.

Besedo „domobranec“ pa je treba razumeti kot „slovenski vojak“! V istem govoru pravi še ppolk. Emil Cof: „ne smemo pozabiti, da je general Rupnik, če je hotel doseči kakšne koristi za slovenski narod, pač moral z njimi (okupatorskimi oblastniki) sodelovati in vsaj na videz verjeti v njihovo zmago. Prepričan sem, da kot generalštabni častnik in verjetno zelo dobro informiran o dogodkih na svetovnih frontah, ni mogel verjeti v zmago osnih sil.“

Na str. 60 zapiše Jeločnik: *Z ustanovitvijo domobranstva so se nemški okupatorji držali konvencij mednarodnega vojnega prava, ki dovoljujejo okupatorju za obrambo reda reda in miru v deželi ustanavljanje prostovoljnih policijskih in drugačnih varnostnih enot iz domačih prebivalcev.*

Tako določajo mednarodni dogovori. Toda ali so Nemci res tako delali? Težak odgovor, ki zahteva mnogo proučevanja in truda.

Vsaka ilegalna (vojaška) organizacija je seveda imela tudi svojo obveščevalno službo, poleg pa so še delovale prozavezniška, pa seveda tudi partizanska služba.

23) Tabor 1978, št. 10/11, E. Cof: Spominski govor 3/9/78, str. 242/5

Za nameček pa še JVvD in VS. Vsak je udrihal pač na svoj boben, nekateri pa celo komunistom v prid!

General Rupnik je nato ustanovil še uradno Informativno službo Pokrajinske uprave; pa tudi slovensko domobranstvo je imelo svojo! Pa še strogo zaupna PRIP (Predsednikova informativna pisarna), potem še DOS, OS ali TOS. Toda vsaka je trmasto delovala le sebi in svojim v prid.

O tem pravi Jeločnik na strani 68 naslednje: Med njimi kot tudi sicer v domobranstvu sta se ustvarili dve struji: prva „prava domobranska“, druga „ilegalna“. Prva je hotela biti izključno slovenska, povsem navezana na kakšno politično stranko, lojalna do nemške vojske 24), odklanjala pa je podrejenost okupatorju. To smer naj bi nenapisano predstavljal gen. Rupnik. Druga, ki so se ji pridružili skoraj vsi bivši politiki, se je vedno bolj vezala na Mihajlovičevo ilegalo. Hotela je pripraviti domobranstvo za trenutek, ko bi se kot Slovenska narodna vojska pridružili zaveznikom.

Žalostno, da vse te „službe“ in njihovi gospodarji niso uspeli odvrniti Vetrinjske tragedije!

Malo poprej sem omenil, da jo je pri Jeločnikovem podajanju gen. Leon Rupnik nekako najslabše odnesel. Dejstvo je, da se mrtvi ne morejo sami braniti oziroma razložiti svojih pogledov; toda general Rupnik je v svojih govorih dovolj jasno povedal o sebi in svojih mislih. Nekatere je objavil, bralcem „Tabora“ že poznani časnikar Dušan Željeznov v knjigi „Rupnikov proces“, ki je izšla v Ljubljani 1980. leta. Iz te knjige povzgam nekaj izpiskov:

Str. 225: (Pred prevzemom Pokrajinske uprave) (...) še vedno obstaja možnost, da bo ljudstvo (...) reprezentiralo enotno, pa čeprav majhno, vendar nacionalno celoto, zavedajoč se svoje vloge in pomena ter družbe sosednjih narodov.

Ustvaritev takšne enotnosti pa je mogoča samo v spremembi dosedanje partikularistične nacionalne in socialne ideologije v ideologijo prilagojeno miselnosti značaja, tradicij in posebno življenjskim pogojem našega naroda, ki je po geopolitičnem položaju svoje domovine na najpomembnejšem prostoru med Sredozemskim morjem in srednjo Evropo, po svoji slovanski osamljenosti in ogroženosti, po svoji zgodovini in posebnostih domače zemlje vendar pomeni neki individualni narodni specifikum in original.

Takšen preobrat pa lahko store samo ljudje, prekaljeni, ojekleneli in usposobljeni v bojih za to idejo, torej nekakšna elitna narodna vojska oziroma njeni pripadniki.

Str. 226: (...) Slovenci morajo že enkrat pokazati, da so tudi sami, brez pomoči kogarkoli, sposobni, da državno politično ustvarjajo, da prebrodijo zares velike in zahtevne težave, in da si pribore vsaj toliko samostojnosti in neodvisnosti, kolikor je to na njihovem življenjskem prostoru mogoče, ter si tako končno zaslužijo vzdevek: državniški narod.

Sredi septembra 1944 — plebiscitarnega leta — je v Ljubljani izšla knjižica „Beseda našega prezidenta“, ki vsebuje govore gen. Leona Rupnika na protikomunističnih zborovanih širom Ljubljanske pokrajine. V naslednjem nekoliko misli iz teh govorov, kot so bili objavljeni v že imenovani knjigi Dušana Željeznova.

24) To je zelo zagonetno napisano in bi moralo biti bolj natančno in jasno razloženo.

Str. 171: (...) potem boste tudi hitro spoznali, kaj je prava narodna skupnost in sprevideli, da mora biti skupna blaginja na prvem, sebičnost pa na zadnjem mestu.

Danes smo sicer še razbit, majhen narod, toda obupati ne smemo že zaradi Boga, ki bi nas potem popolnoma zapustil. Vsemogočni nam ne bo ničesar podaril, ako ne bomo združili s svojim zaupanjem tudi svojo neuklonljivo jekleno voljo, da hočemo slovenski narod z neutrudljivim, požrtvovalnim in nesebičnim delom povesti k varnosti, miru, redu, delu in pameti. To našo ojeklenelo voljo, ki je ne more nič motiti, bo potem blagoslovil tudi Bog. (14-11-1943)

(...) temveč se — ne glede na koledar — smemo zanašati samo na lastno silo (...) na našo neupogljivo voljo in na naš pogum, da hočemo živeti (31-12-43).

Sedaj vemo, da je naše vstajenje odvisno samo od nas samih (...)

(...) slovenski narod je bil gnan v upor, v vojno in končno v najgrši samomor v boljševizmu.

Tu pa se je — hvala Bogu — postavi po robu slovenski kmet.

Tako smo bili priznani za člane družine evropskih narodov, naše domobranstvo pa je naši narodni skupnosti (in vsemu svetu! Op. ur. „Tabora“) pokazalo pot do rešitve (3-2-44).

(...) se vam v imenu slovenskega naroda zahvalim za zavedno in hrabro zadržanje, ki ga je pokazala večina delavstva med (...) težko dobo trpljenja, kakor tudi za borbenost, ki ste jo razodeli svojemu narodu in meni s svojimi 5.745 podpisi na protikomunistični poslanici o božiču preteklega leta. (20-2-44).

Domobranstvo pa je v svoji mladini in idealih, ki ga navdajajo, postalo predstavnik naše volje po obrambi, nosilec novega časa in voditelj vsega naroda v boljšo nacionalno bodočnost. (17-4-44)

Predvsem moramo neustrašeno odpreti oči pred resnico, pravilno presoditi okolnosti, na podlagi te presoje — če treba — brezobzirno potlačiti vse čustvene sanjarije in računati samo v mejah naših resničnih zmožnosti. (17-4-44)

(...) kako si zamišljam rešitev življenjskega vprašanja malega slovenskega naroda.

Povedati je to mogoče sila enostavno; izvesti pa je to v danih prilikah na moč težavno. Zakaj za ohranitev in podvig našega naroda je potreben napor vsakega posameznega Slovenca prav tako kot celote. Če bi zmagali boljševiki (...), bi bila častna smrt nas vseh še vedno boljša kot večno boljševiško suženjstvo, ki bi porazu sledilo.

(...) , da je discipliniranost naroda podlaga njegovi vzgoji za najvišje pozitivne uspehe. Pri polnem priznanju pravice do notranje svobode vsakega posameznika se mora vendarle vsak Slovenec zavedati tega, da ima njegova zunanja osebna svoboda v besedah, pisanju in dejanjih tam svoje meje, kjer bi mogla škodovati ali vsaj obremenjevati pravice in blaginjo sonarodnjaka ali celo vsega naroda. Politična svoboda posameznika ali stanov mora biti uravnavana izključno na blaginjo vsega naroda.

Z novimi ljudmi hočemo ustvariti novo bodočnost! Z novimi Slovenci novo Slovensko! To je dnevna zapoved našega Domobranstva. To je moj svetel, veliki cilj! (17-4-44)

Naš kmet je bil moj prvi slovenski domobranec! (29-5-44)

Prva stroga in brezpogojna zahteva Usode je, da je narod edin! (5-4-44)

Bodite strpni z vsemi našimi sosedi, ki govorijo drugi jezik, in jih spoštujte!

Zahtevajte pa spoštovanje tudi od njih zaradi naših naporov, ki naj svetu dokažejo, da smo — čeprav po številu majhni — zaradi svoje marljivosti, nadarjenosti in poštenosti ne samo stotodstotni Evropejci ampak po rasi, krvi in sposobnosti sorodni našim arijskim sosedom. (5-6-44)

V rešitvi družbenih vprašanj na narodnostni podlagi je obsežena tudi naša bodočnost. (...) Postavili ste si program: Bog, stan in narod! (12-6-44) (Lj. Delavcem) (Ker je program domobranstva bil: Bog - Narod - Domovina! - Op. ured.)

Ker pa je pravi, resnični, pravični in vsemogočni Bog, ki ga nosijo v svojih srcih častiljubni, pametni, pravicoljubni in hrabri ljudje in narodi, bo On, pa čeprav po najširši preizkušnji, izbral te narode, da bodo na zemlji v blagor človeštva hodili Njegova pota. Glejmo, da bomo med njimi tudi mi! (22-6-44, Sv. Ahac)

Nobeden od naših anglo- ali sovjetofilskih politikov potem ne bi mogel našega naroda rešiti. Še sami bi se komaj skrili na varno. (29-6-44, Lj.)

Duh vašega domobljubja, duh, ki je vodil vašo prvo stražo, je šel preko meja vaše ožje domovine, ker je slovenski narod povsod, kjerkoli pač biva, po svoji naravi pošten, bogaboječ in marljiv ter tako že po svojem značaju protiboljševiški. Ta duh je takrat, ko je bila stiska največja, na moj poziv združil vse prepričane protikomunistične borce v borbeno, pripravljeno enotnost, ki je ustvarila naše slovensko domobranstvo, katero sedaj v borbah dosega svoje največje uspehe. (9-7-44, Št. J.)

Če hoče slovensko domobranstvo slovenskemu narodu priboriti čim lepšo bodočnost, se mora notranje prekasiti z ideološko podkovanostjo in z vsemi krepostmi, ki delajo pravega vojaka, junaka, viteza in resničnega čuvarja naroda.

Temu vojaku je prepovedano krasti, ropati, žreti, pijančevati in se vlačiti, kar je tolovajem dovoljeno. Slovenski domobranec je veren, bogaboječ kristjan in vsem svojim rojakom zgled brezgrajnega zadržanja. (9-7-44, Št. J.)

V vsem Rupnikovem delovanju se da zaslediti sicer polno idej in vpliva nemške propagande, toda to je tisti „drek, ki ga je žrl“, da je Slovencem koristil. V tem smislu je govoril v že omenjenem spominskem govoru ppolk. Emil Cof (Tabor 78, št. 10-11, str. 244), kar je že zapisano na str. (8).

V ta „drek“ spada vsekakor tudi „prepričanje v nemško zmago“. Vsekakor je Nikolaj Jeločnik zašel v ulico brez izhoda. Nikjer ne razloži, kljub številnim opombam, „kako je bilo mogoče računati z nemško zmago“ a obenem „živeti v prepričanju, da bodo ob koncu vojne Slovenijo zasedli zahodni zavezniki“. Žal Slovenci — vsaj do sedaj — nismo napisali o gen. Leonu Rupniku temeljitih studij, kot so jih Srbi o gen. Milanu Nediču. Ali res nimamo sposobnega avtorja, ki bi se tega dela resno in nepristransko lotil?

Ko opisuje delo protikomunistične propagande, katere viden sodelavec je bil, Nikolaj Jeločnik krepko udarja po vseh, ki so bili iz drugih, „t.j. nekatoliških“ vrst, pa čeprav idejno izgrajeni protikomunisti. Priljubljena tarča so mu dr. Stanko Kociper, Izidor Cergol in vsa zboraska — on pravi „ljotičevska“ — skupina. Tu se mu je kar pokvaril spomin, Urbančič ni Ljerk ampak Ljenko in Menart ni Janez ampak Vladimir, oba sta danes v Avstraliji. Pa še več, nasedel je komunistični propagandi, ki je še iz časov pred vojno pripisala Ljotičevskemu gibanju ZBOR pronacistično smer, kar je bilo posledica navodil, ki jih je dal Dimitrov, takratni tajnik Kominterne na kongresu 1935. leta: „Kjerkoli se pojavi kakršnokoli gibanje, ki bi bilo proti nam

(komunistom), ga proglasite takoj, da je fašistično", kar so potem vsi nasprotniki krepko papagajsko ponavljali (in ponavljajo še dandanes).

Tudi pri urednikih „Slovenskega domobranstva“ je Nikolaj Jeločnik zašel v zmoto. Dr. Stanko Kociper je po dolgih naporih in homatijah prikllical v življenje revijo, ki se je morala imenovati „Slovensko domobranstvo“. Nikdar pa ni izstopil iz uredništva, temveč ga je general Erwin Rösener 23. septembra 1944 vrgel ne samo iz uredništva, temveč kar iz domobranstva. Uredništvo je za njim podedoval poročnik Miran Piriš, ki je imel samo malo več sreče in je kmalu „pristal“ na postojanki v Kočevju.

Kar se Bele Krajine tiče, je še vsekakor vedno uganka, zakaj so tako domobranci kot Nemci dopustili, da je postala „osvobojeno ozemlje“ in s tem teritorialno jedro vse komunistične revolucije, t.j. njen center, kjer so se skoro nemoteno pripravljali partizani in organizirali nadaljnje postopke. Morda je to posledica nekakega partizansko-nemškega dogovora, na kar bi se dalo sklepiti iz nemške prepovedi ustanavljanja domobranskih postojank, ko so domobranci tam že bili. Toda to je samo en mogoč razlog in je naloga zgodovinarjev razčiščenje tega in takega zadržanja.

Gen. Leon Rupnik je zapisal — kar objavlja Dušan Željeznov v knjigi „Rupnikov proces“ (str. 245): *Za ljubljansko pokrajino je bila Bela Krajina kot baza celotne OF in 7. partizanskega korpusa najpomembnejši operativni objekt sploh, toda o tem je moral voditi račune Rösener in njegov štab. Če je o tem vodila račune tudi hrvaška stran, nisem nikoli nič zvedel.*

V poglavju „Četništvo in Mihajlovičeva ilegala v Sloveniji“ po opisovanju Nikolaja Jeločnika spoznamo, kako so sicer dobronamerni vojaški poveljniki in razni civilisti — politiki in nepolitiki — stalno omahovali med domobranci, Nemci in Angloamerikanci, kateri so jim pač bili končni cilj. Vsake toliko so sicer četniki napadali partizane ali pa se branili pred njihovimi napadi. Vsekakor pa so povzročali neenotnost in needinost v domobranski borbi proti partizanom, s čimer so se navsezadnje okoristili le komunisti. Mnenja sem, da je to poglavje sicer dobro obdelano, a je vsekakor potrebno mnogo točnejše in bolj dokumentarne obdelave — povzetki po zdovski in domovinski literaturi (Vestnik, Tabor, Mikuž NOB, Repe, itd.) nimajo zgodovinske moči.

Prav isto velja tudi za poglavje o „Črni roki“, ki je bila in ni bila! Jeločnikov oris pa je tudi meglén in se veže na partijske in zdomske vire. Zaradi razjasnitve problema samega je tudi tu potrebna točnejša in bolj dokumentirana obdelava. Morda se ravno v tem poglavju najbolj občuti pomanjkljivost podatkov, ki jih je imel avtor na razpolago.

Na strani 195, ko popisuje prizadevanja Dimitrija Ljotiča za končni skupni odpor vseh nacionalnih protikomunističnih sil pod poveljstvom gen. Mihajloviča, je Nikolaj Jeločnik čisto nerazumljivo pogrešil, ko je k vsem tem imenovanim enotam dodal še ustaše. S temi nihče ni računal in obesiti ustaše med Ljotičevo zbiranje protikomunističnih sil pomeni isto kot Rupniku pripisati sodelovanje s komunističnimi partizani! Popolnoma nemogoča stvar. Tudi je nemogoče, da bi to citiral po Taboru dr. Debeljak, saj ustaši v članku J. V. Ljotiča sploh omenjeni niso, pa tudi borbe proti Rdeči armadi ne!

Pač pa je tam odgovor Dimitrija V. Ljotiča generalu Odilu Globotschniggu, kaj bi vse tam zbrane sile storile v slučaju izkrcanja Angloamerikancev:

Gospod general! Mi sodelujemo z vami samo v borbi proti jugoslovanskim komunistom. V tem sodelovanju lahko računate z našo popolno lojalnostjo. Če pa se naši zavezniki izkrcajo tu, morate razumeti, da se proti njim ne moremo, ampak tudi nočemo boriti. V tem slučaju se bomo od vas ločili, umaknili v hribe in kakor hitro se nam bo nudila možnost, bomo prešli k našim zaveznikom. V hrbet vam ne bomo nikdar streljali. Toda s tem trenutkom, ko se pridružimo zaveznikom, bomo vaši sovražniki.

Kar se je potem v resnici zgodilo po Ljotičevi smrtni nesreči, je pripisati takratnemu poveljstvu JVvD, ki je od prvotnega načrta takoj po nesreči od tega odstopilo in ukazalo umik čez Sočo, ki je bil že v noči 30/4 na 1/5-43 končan. Ali so takrat generala Rupnika o tem kaj obvestili, mi ni znano. On v svojih zapisih o vsem tem nič ne piše, vsaj objavljeno ni nič. Ostal je osamljen in oslavljen z domobranci in delom srbskih prostovoljcev v Ljubljanski pokrajini.

Delovanje Narodnega odbora za Slovenijo pred tretjim majem 1943, ko se ni stopil pred javnost, nam opiše Nikolaj Jeločnik na straneh 196/7, pa tudi on podvomni v resničnost očitka gen. Rupniku, da naj bi bil prav tisti dan čete, ki so bile določene za napad na Kazino (Rösenerjev štab), poslal iz Ljubljane osvajat Belo Krajino, kakor je zapisal dr. Debeljak, pa se dostavlja, da je malo verjetno, saj ni imel takrat Rupnik nobene poveljniške oblasti nad domobranci (...).

Ker Narodni odbor ni mogel izvesti oboroženega upora proti Nemcem, je na seji 3. maja zjutraj sklenil, da bodo sklicali sejo začasnega slovenskega parlamenta (po: Mikuž - NOB V, 56), kar se je tudi zgodilo. Gen. Rupnik je na pritisk NO odstopil in NO je dobil svojo Slovensko narodno vojsko, ki se je skoro takoj na ukaz NO umaknila v Vetrinj.

Nikolaj Jeločnik je tudi o dr. Bajlečevi verziji poskusa predaje Löhrove armadne skupine Narodnemu odboru mnenja, da najbrž ni točna. Potrebno bi bilo poznati, na kaj opira Mikuž v NOB objavljeno verzijo.

3. majski manifest poleg pobožnih želja Narodnega odbora predstavlja tudi absolutno nepoznanje komunizma, ko vabi partizanske oddelke, da takoj ustavijo vse sovražnosti proti slovenski narodni vojski in vse nastope proti miroljubnemu slovenskemu prebivalstvu, da tako preneha strahotno bratomorno klanje. Sprejetje tega bi potrdilo vsa komunistična prizadevanja o Narodno-osvobodilni vojni, ker pa je vsa NOB bila le pesek v oči koristnim budalom, revolucija in oblast pa pravi in edinstveni cilj vse Kompartije, se takrat sploh niso zmenili za odgovor. Toda dali so ga le mesec dni pozneje v Kočevskem Rogu, Teharjah, Št. Vidu, Brezarjevem breznu itd.!

V svoji oceni „Stalinistične revolucije“ domovinski časnikar Ivo Žajdela ugotavlja, da se knjiga bolj posveča političnim zakulisjem (Tabor 92, str. 82). Povsem točno, le da k temu lahko dodamo še, da so ta zakulisja borba med poedinimi strankami, ki so v vsem tem času bolj mislile na to, kako bodo zopet na oblasti po okupatorjevem odhodu, kar je povzročilo nemalo medsebojnega trenja, kot pa na vedno večjo uspešnost komunistične revolucije, ki je prav zaradi tega dosegla oblast.

Kako bi se vse drugače izteklo, če bi poslušali svarilo iz kočevskih zaporov: „Povej v Ljubljani, naj bodo edini!“

Dušan Dimnik

Darovali so

Od 16. 4. 1992 do 15.6.1992

Za Rožmanov dom:

	v pesih - \$
Šerko Dano	13.00
Rev. Guštin Jože	7.50
Langus Milan	10.00
Loboda Marjan ml.	5.50
„Sloga“ ob letni bilanci	500.00
Dobiček pri kosilu v Rožmanovem domu	
12.4.92	1.040.00
Ob obletnici samostojnosti slovenske države:	
Buda Stane	10.00
Kožar Janez	10.00
	v dolarjih
N. N., Toronto	200.00
Prosen Janez - Marija	20.00
Zajec Karel	22.00
Štepec Slavko	20.00
V spomin na pok. Tončko Valant:	
Starič Janez	20.00
Štih Anton	50.00
V spomin na pok. moža Antona:	
Šaleher Emilija	32.00
V prošnjo pobitim domobrancem za zdravje:	
Kolman Ludvik - Mara	50.00
Ob smrti dobrotnice Rožmanovega doma	
Tončke Valant je zbrala ga. Pogačar Ema	1.700.00

Tiskovni sklad Tabor:

	V pesih - \$
Kastelic Anton	3.00
Langus Milan	28.00
Prodaja posameznih	

Taborov	10.00
Artač Viktor	8.00
Kessler Ema	8.00
Medvešček Ivan	3.00
Rev. Guštin Jože	4.00
Društvo Tabor Arg.	15.00
V spomin na pok. Matevža Potočnika:	
Razinger Blaž	8.00
Dr. Luskar Franc	76.00
	v dolarjih
Društvo Tabor Clev.	26.00
Prod. vez. Tabora	45.00
Žukovec Nežka, Toronto	30.00
Zakrajšek Ivanka	10.00
Meglič Ignacij	16.00
Zakrajšek Ivan	7.00
Bračnik Ivan	7.00
Habjan Peter	5.00
Rebrnak Mary	5.00
Starič Lojze	5.00
Slak Florjan v spom. na J. Golobič	50.00
Slak Florjan v spom. na Jožeta Kastelica	
Slak Florjan v spom. na Fr. Cerka	25.00
Zadnikar Vili, Clev.	5.00
Bojc Karel	12.00
Peterson Metoda	2.00
Lukež F. Rudolf	2.00
Cenkar Franc	2.00
Urankar Franc	2.00
Zakrajšek Jože	2.00
Zupancič Hinko	2.00
Longar Albin	2.00
Slak Florjan	50.00
Glavna zvezna blagajna	150.00
Bitenc Vili, Clev.	12.00

Bojc Karl	30.00	<i>pok. M. Dolinar:</i>	
Leksan Rudi	5.00	Žumer Anica	50.00
Marsič Dušan	15.00	Dejak Alojz	32.00
Medved Ana St.	15.00	Dejak Ignac	7.00
Merc Rudi	10.00	Dr. Porovne Franc	2.00
Sivec Lilijana	14.00	Kuk Avguštin	22.00
Štepec Slavko	12.00	Berkopce Stane	7.00
Vogel Tone	10.00	Kastelic Jože	7.00
Vrhovnik Vinko	20.00	Genorio Karl	10.00
Žnidarsič Janez	12.00	Koželj Jože	7.00
Župančič Polde	22.00	Lamovšek Stane	2.00

Socialni sklad Tabor:

	v dolarjih		
Križman Marija, Clev.	20.00	Krnc Janecz	12.00
Zupan John	16.00	Torkar Franc	2.00
Pfeifer Ciril - Gabrijela	25.00	Zakrajšek Martin	2.00
Petrič Timothy	10.00	Gimpelj Matija	2.00
Košir Anica	10.00	Kus Franc	2.00
Medved Anton	15.00	Novak Marjan	2.00
Grum Jakob - Mary	10.00	Košćak Franc	2.00
Pogačnik Branko	20.0	Blatnik Albin	2.00
Vavpetić Blaž - Marija	50.00	Šubelj Stanme	2.00
Cenkar G.	20.00	Pogačar Jože	2.00
Smolej J.	25.00	Štih Anton	7.00
Starič Lojze v spom.		Tomšić Franc	2.00
T. Valant	50.00	V spomin na	
Hočevan Ani v spom.		<i>pok. Jerneja Slak:</i>	
ge. Čekuta	100.00	Mlakar Marija	20.00
Škrbec Marica	23.00	Kraljić Franc	12.00
Mihelić Marija	42.00	Meglić Ignac	16.00
Gruntar Minka	20.00	Platnar Alojz	2.00
Dr. Pepevnak Franc	37.00	Mlakar Marija	7.00
N. N., Neaford, Ont.	297.00	Sklad Georgine Tolstoy:	
Jereb Jože	10.00		v dolarjih
Mehle Franc	12.00	Bolc Jože - Zalka	52.00
Petrič Fani	7.00		
V spomin na		<i>Popravek v Taboru štey. 1-2-92:</i>	
<i>pok. moža Hilarja:</i>		V spom. na	
Žukovec Nežka	25.00	<i>pok. Milka Pust:</i>	
Zakrajšek Ivanka	10.00	Društvo Tabor Clev.	1.500.00
V spomin na		Pust Dragica	100.00

Dimitrij Jeruc

Pozdravi sonce

(Eboli, Veliki petek, 19. IV. 46)

Pozdravi sonce, moje domovino,
obsuj jo s smehom dobrega otroka,
naj dušo spet poboža tvoja roka
in blagoslovi žalostno družino.

Saj ti edino jo lahko nasmeješ,
preromaš svet od neba do morja,
prav vsem si si drag in si povsod doma,
trepetajoče samo ti ogreješ.

Čemu prekrile so te megle sive,
kdo vzel ti moč je, moj popotnik dragi?
Glej, puste so postale naše njive.

Je morda večna noč objela svet?
In ti si se priklonil njeni zmagi,
da človek nem obstal je in proklet.

VSEBINA

Kaj danes pomeni biti proti komunizmu? (A. B.)_	145
Hlapci, zbudite se! _____	146
Potrebo je preživeti...! _____	147
Pričevanje o pobojih _____	148
Naši možje _____	149
Iz društev _____	150
Embalaža _____	155
Iz pisem _____	156
Naši mrtvi _____	157
Pesmi D. Jeruca _____	159
Minister in pokoli (N. Tolstoj) _____	161
Mnenja in vrenja _____	177
Darovali so _____	190

Hurlingham
Sucursal
Correo
Argentino
(Bs. As.)

TARIFA REDUCIDA
Concesión N° 1596

FRANQUEO PAGADO
Concesión N° 2619